

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

Qvaestio v. De translatione dominiorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

neque ante aduentum Christi vnum fuisse totius orbi Monarcham, neque vero eundem Seruatorem nostrum ius gentium hac parte demutasse. Deposcere hic series videbatur, vt de singulari dominio, quod Catholici Reges erga infideles illos occidentales a quinquaginta hic annis inuentos habent, quæstio adhiberetur, fuisset ramen nimis longa, quam ideo in libello de ratione promulgandi Euangelium, quem paratum habemus, disputandam repositimus.

QVÆSTIO V.

DE TRANSLATIONE dominiorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum sua quisque voluntate, naturali iure valeat rei sua dominium in alterum transferre.

QVÆSTIO hæc demum postrema de dominiorum translatione, ad materiam iam restitutionis proximè appropinquat. Obligatio namque restituendi ex ratione, & modo quo translatum fuerit dominium, dependet. Quæritur ergo primo, vtrum sua quisque voluntate naturali iure rei suæ dominium valeat in alterum transferre? Et arguitur a parte negatiua primo: Si pro sua quisque voluntate transmittere possit dominium, sequeretur actum quoque solo mentis interno id posse, quia mentalis conceptus vera loquutio est, cuius voces secundum Aristotēl. 1. De interpretatione, sunt signa, qua vtique ratione votum Deo mense factum validum est. Si ergo voce quisque donare potest, sic vt & mente possit, consequens tamen videtur falsum: nam matrimonialis consensus per quem vtrique coniugum alteri se tradit, nisi voce extra, aut nuptibus explicet, minimè solidus est. Secundo: Si id vnuslibet ius naturale indulgeret, vt suæ esset arbiter voluntatis in rerum suarum dominij transferendis, sequeretur eiusmodi voluntatem nevtquam civili lege posse cohereri: nam humane leges,

vt lib. 1. & 3. monstratum est, nullum obtinent contra ius naturæ vigorem, consequens autem creberrimus vnusquisque bene institutæ Reipublicæ status ostendit esse falsum. Prohibentur namque minores ætate viginti quinque annorum sua alienare bona, vt patet ff. eodem titulo, l. prima. Item legibus quorundam Regnorum particularibus sic sunt maiora iura instituta, vt eorum possessores nequeant vincularia bona dissipare. Item neque Ecclesia bona alienare pro libito potest, aut prælatus, aut Capitulum, nisi de certis causis, certisque præscriptis modis, vt patet ex Decretis Leonis 12. quæstio. 2. cano. sine exceptione. & toto titulo de rebus Eccles. non alien. Tertio, Si vnusquislibet posset suo arbitrio rem suam alienare sequeretur eundem perinde posse pretij mercedisque dominium pro turpi in alterum traducere. Consequens tamen est falsum. Nam qui corumpendo iudici, aut assassino, vt hominem occidat, aut peruersuram, aut per simonias quidquam confert, etiam si vltro id faciat, dominium non transfert, vt iura sanctè deceperunt, ergo ius naturæ non est, vt quisque possit liberè sua donare. Neque verò defunt qui idem de meretrici sentiant, quæ merito sui corporis nullius potest mercedis dominium recipere. Quarto arguitur, iura nonnulla particularia in Hispania, atque in alijs quibuspiam Regnis animum cohibent parentum, ac præcipuè sacerdotum, ne spurijs suis filijs quidquam suorum bonorum impertiantur, & tamen si ius naturale libertati cuiuscunque concederet suam distrahere substantiam, leges illæ nulla se aequitate protegerent, ergo libera alienatio non est iuris naturæ. In contrarium est iuris auctoritas, Institut. de rerum diuisio. §. Per traditionem, & ff. de acquir. rerum dominio. Iqua ratione §. literæ qua habetur nihil esse tam conueniens naturali aequitati, quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre, ratam haberi.

Quæstio, vt dicebamus, per quā necessaria est cognitio ad materiam nō modo restitutionis, verum & totius iustitiæ commutatiue. Ad cuius intellectum primum omnium nosse operæ pretium est, duobus tantū modis posse transferri dominium, nempe, aut domini voluntate, aut lege. Dico duobus tantum

Argu. 3.

Argu. 4.

Argu.

Argu. 2.

OTO
LITTE
gibus
DIE
13

tantum: nam loquor non de acquisitione quacunque dominiorum, sed peculiariter de translatione. Dominij namque non voluntate solum per translationem ab vno in alterum aut lege transit, sed iure quoque gentium per diuisionem, atque per inuentionem, vt titulis modo citatis ff. & Institut. patet. Enimvero res quae primo occupanti conceduntur, non acquiruntur per translationem. Quapropter nullam hic mentionem facturi sumus de rebus inuentis, in cuius veniunt dominium, sed vsque ad quintum librum, sub titulo de furto, id nobis est differendum.

Definitio translatio ergo dominij, est transmissio rei ab eo qui prius legitimè possidebat in alterum, qui perinde incipit esse dominus. Haec ergo non fit nisi, aut voluntate legitimi dominij, aut lege in ipsum potestatem habentis. Secundo notandum, quod lex non solum diuina, verum & humana duplicem vim habet in translationem dominiorum. Potest enim translationem impedire tam cohibendo dominij voluntatem, ne det, quam adimendo alteri facultatem, ne recipiat. Et secundo potest translationem facere inuito domino, tam in poenam criminis, quam in subsidium tuenda: Reipublicae. De his itaque tribus membris dicendum est quaestione praesenti, videlicet de voluntaria translatione de qua legali impedimento, ac de translatione in idem legali. His ergo praehabitis duabus conclusionibus ad quaestionem respondetur. Prior. Vnusquisque mortalium ius habet naturale donandi, & quomocunque alienandi res, quam verè, ac legitimè dominus est. Conclusio haec ex superioribus elicitur. Diximus namque fundamentum dominij rerum naturale, ac diuinum esse humanam rationem, ac libertatem. Enimvero, quia Deus hominem ad sui imaginem condidit, hoc est, rationalem, ac liberum, per quam rationem, & voluntatem dominium habet suatum actionum, inde factus est rerum dominus. secundum illud Genes. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, vt praecit piscibus maris, &c. Qua vtique de causa soli homini demonstrauimus inter sublunares creaturas competere, vt sit rei alicuius dominus. Si ergo per voluntatem constituitur dominus, per eandem potest dominium ab se quocunque abdicare. Secundo id probatur. Res vniuersae propter hominem conditae sunt, atque adeo illis quas

ipse possidet, ad libitum potest vt. Quin vero, vt in definitione dominij supra posita videre est, nihil aliud est dominium rei, quam facultas, & ius eadem rei, quocunque vsu lege permisso, puta donandi, vendendi, contumendi, & quomocunque alienandi. Res est clarissima. Quin vero non modo res quisque suas, verum & seipsum potest vendere, vt supra assertum est. Nam est nemo sit vsque adeo sui dominus, vt ius se valeat iure priuare, est tamen eius custos, vt quo vitam seruet seipsum videre queat. Posterior conclusio. Eodem naturali iure nihil obstante, lex potest tum voluntatem dominij cohibere, tum etiam ipso iniurio suorum dominio, priuare. Conclusio haec nihilo obscurius, quam superior ex natura principij colligitur. Est enim homo naturaliter animal civile, coaletere autem in vnum mortalium vita non potest, nisi a publica auctoritate in pace coartentur, quae quidem auctoritas tum custos est Reipublicae, tum & iustitiae iudex. Ad legitimam vero custodiam primum necessarium est, vt ciuibus prospiciat, ne antequam eorum libertas pleno iudicio rationis ducatur, sua bona dilapident. Quamobrem prohibetur pupilli de bonis suis disponere, sicut et eorum alienatio irrita sit, & nulla. Secundo & necessarium est sumptus eidem Reipublicae necessarios a ciuibus colligere. Nam iure naturae, partes sunt proprietatum. Ad demum tanquam iudex custosque iusti ad eum spectat maleficia vlcisci, quare sicuti vita ita & bonis potest quemlibet ciuili expoliare. Vide ergo duas conclusiones, quae primo aspectu secum potius pugnant videntur, quae sunt eodem naturali iure parente pro genitae. Est inquam ius naturale, vt quisque sua voluntate possit de suis bonis disponere, sed tamè quado voluntas, possit ratione ducere non errare. Quocirca eadem l. 1. de minoribus. Procor inquit naturalem aequitatem secutus, &c. cauit, ne pueri, quorum consilium infirmum est multorumque insidijs est positum, suam dispensarent substantiam. Quae est l. 1. de pact. idem Vlpian. aequitatem quoque naturalem appellasset. vt pactorum fides seruaretur, subdicens Quid enim iam congruum fidei humana quae ea seruare, quae inter homines placuerit non est tamè peritus, & aequitate quoque appellare naturalem, vt qui in tenera aetate de rebus suis paciscuntur, fidei suae stare non obligentur.

At vero quamvis conclusio vtriusque liqui
do constet argumenta tamen in contrariū
ambiguitate non careant. Et quidem pri-
mo dubium est, quo forte quispiam mo-
ueatur, vtrum per actum interiore[m] pos-
sit transferri dominium, hoc autem lib. 3.
sub. tit. De voto vbi D. Tho. ait promissio-
nem non fieri inter homines, nisi per actus
exteriore[s], emunctiūs examinabitur. In-
terim autem per hæc dicta ad argumentum
respondetur. Primum, translatio est duplex
Alia, scilicet quæ per transactionem fit &
contractum, nempe quo, vt ait Iurisconsul-
tus l. Labeo. 2. ff. de verb. sig. vltro citroque
nascitur obligatio. Et de hac nemini du-
bium quin absque externa significatione fie-
ri, non possit, quandoquidem illic non est
simplex datio, sed hypothetica mutua, sci-
licet do vt des, vt patet in emptione, & ven-
ditione & similibus. Ac præcipue in contra-
ctu matrimoniali, cuius ideo consensus nul-
lus est nisi extrinsecus explicetur. Alia ve-
ro est simplex translatio, qualis est donatio
quæ nullam ad altera parte obligationem
expolulat. Et de hac est dubium. Etenim
si ego firmato consensu mente do aut pol-
liceor rem aliquam postquam illa est vera
assertio, vt hominem ligare. Quare nul-
lum est quorundam argumentum (inter
quos est Almayn. in 4. dist. 1. 5. q. 2.) qui ex
hoc, quod coniugalis consensus expressio-
nem externam requirit, inferunt nullum
posse dominium per mentalem donationem
in alterum traduci. Sed arguis, dase, corre-
latium huius est, quod est accipere, ergo
vique quo alter accipiat, nulla fit transla-
tio. Respondetur, argumentationem hanc
verissime concludere, hoc tamē est de quo
controuertimur, vtrum qui mente apud
se dixit, Dotari inopi puellæ hanc dotalem
elemosynam, aut tali hospiti tantam pe-
cuniã, teneatur postea illis, quibus interest,
mentem patefacere suam, quam si accepta
uerit, obligatur implere. Nam si votum
fieri Deo, non est dubium quin teneret,
vnde aliquantia cum probabilitate infer-
tur, vt teneatur etiam patefacere nomi-
nibus, quæ illis pollicetur est, teneatur inquã
lege naturæ in conscientia. De iure nanq[ue]
ciuili palam est, nemi nem cogi posse per
actum interiore[m] quo ad vsque foris expli-
citus sit tamen si perquam probabile quoq[ue]
sit vt talis mentalis donatio antea quam al-
teri innotescat, possit mutari forte pro libi-

to. Id quod loco citato li. 3. plurib[us] ratiōni-
bus vtriusque disputauimus. Ad secundum
secunda conclusioe responsum est, vbi red-
dita est naturalis ratio cur expediat ne in
atate pupillari committeretur puero suo-
rum dispensatio. Sed neque de primogeni-
turis ratio deest naturalis, cui fuerint illo
vinculo colligata, ne dispendi possent. Nã
est ex vna parte argumentum sit haud in-
firmum iure naturæ repugnare, propterea
quod omnes liberi eorundem patrum æ-
qua sorte nascuntur, ac per inde æquo iure
nutriri debent atque educari, propter quã
rationem multæ reipublice iure primoge-
nituræ non sic augent, vt in totam substan-
tiam paternam primogeniti succedant, tam-
en ex alia parte id non solum in decorē
reipublice, verum & in eius emolumentū
& firmamentum cedit. Haud ergo arbitre-
tur magnates ipsorum causa maioratus
esse institutos, scilicet vt eorum prosapia
perpetuo durarent, sed in bonum republi-
cæ. Expediit namque vt eius commune cor-
pus olla habeat & neruos, quibus fulciatur.
Ob idque decretum est, vt tanquam reipu-
blicæ robora aliquæ persisterent illustres
domus, tum vt a concilijs essent, tum etiã
vt tempore belli eius essent sustentacula.
Et quoniam, vt ait Lyricus.
Et genus, & virtus nisi eū re, vllior alga est.
visum merito est regibus, domorum perpe-
tuitati sic consulere, vt domus in primoge-
nitum descenderet, reliquæ vero proles suis
essent alimentis contente. Similes namque
est agricolatum prudentia, quia arbori & vi-
ti minores ramunculos circunquaque am-
putant, vt præcipuum germen in truncum
excrescat. Fit ergo, vt tam primogeniti, quã
illi qui legitimã non sunt etatem ingressi,
sic iure, & merito cohibeantur bona sua aba-
lienare, vt alienatio irrita nullaque sit, vtro-
te per quam nullum transferatur dominium.
De Ecclesiasticis autem bonis alia sunt nõ
inferiores rationes, nam cum Ecclesiasti-
cum seruitium, non minus necessarium,
quã religiosum, sine bonis quæ hominum
pietas huic muneri mancipauit, perdura-
re nequeat, & ex vna parte. Capitulum &
prelatus non tantam illorum curam ge-
rant quam si essent propria, sed ex altera
secularis auiditas quocunq[ue] se inferat
consultissimum fuit actissime cauere, ne
eiusmodi facultate Ecclesiasticæ, nisi iu-
stissimis causis, consultissimisque for-
mis

A. Meert
dum.

De pri-
mogeni-
turis.

Institu-
tionis
maioris
tuurōi
agitor
dicit

Horati⁹
2. Seru.
Sar. 4.

De bo-
nis eccle-
siasticis
nõ abe-
nandi.

OTO
LIRE
GIBUS
DIE
13

Ad tertium arg. mis alienareatur. Ad tertium paulo differenterius respondetur. Princeps enim sicuti quia reipublice custos est, cogere potest ciues ut ubi opus fuerit, contribuunt, sic quia iustitie iudex, potest & propter criminatum dominos bonis suis priuare, tum alios, ne recipiant, inhabiles efficere. Atque hac ratione & qui vel corumpendo iudici vel assassino pecuniam offert, eadem multatur, & quibus offertur, inhabiles meritisimo fiunt, ne eius dominium acquirant. De qua re quaestione septima explicatior habebitur sermo. Et idem censendum de simonia cis, nisi quod ratio restituendi paulo est differentior, ut in calce sexti libri disputabitur. De lucro autem meretricio, quaestione eadem 7. idque diuersa ratione dicendum nobis restat. Quar

Ad quartum arg.

Superiorum quatuor generum.

tum autem argumentum precipuum mihi ambiguitatem offert, saltem de filiis sacerdotum. Sunt enim superiorum atque eorum qui non ex legitimo matrimonio nascuntur quatuor genera, que notantur cap. Nisi cum pridem de renuntiatione sunt inquam manzeres, qui ex ignoto scorto, puta ex vaga mere rice, que omnibus exposita est, nascuntur. Spurij autem qui ex peculiari concubina sustolluntur. Et isti dicuntur naturales, quamuis si Etymologiam Græcam sequamur, spurij idem est, quod sine certo patre natus atque adeo relictus conueniret illis, qui vago concubitu generantur. Nothus vero, ut Quintil. lib. 3. inquit, est ille, qui ex vxore non legitima natus est, nempe ex adulterio. Nam quia Latinum nomen non habemus, peregrino utimur. Græci nanque quidquid illegitimum est. i. legem non seruat, Nothum appellant, ut si brem notham dicunt illam que legitima periodum & terminum non seruat. Impraesentiarum autem manzeres, & spurij eodem gradu testantur, quantum ad successionem hereditatis. Enimvero eiusmodi spurij non succedunt in hereditatem neque patris neque matris si filios habeant legitimos. Nam testator non videtur alienas successiones proprijs anteponeat. cum acutissimi, ff. de fideicom. vn. de l. 9. Taur. originem duxit, que spurios ad hereditatem repellit. Potest tamen illos mater ex s. parte assis hæcades instituere. Si autem mater legitima careat prole, succedunt illi ab intestato, non tamen patri, quia est certus. Si vero fiat ex damnato co-

cubum nati ex parte matris, puta ex incestu, aut stupro, & potissimum ex adulterio, non succedunt, neque ex testamentato neque ab intestato, non tamen prohibetur quin tam mater quam pater possit illis quintam etiam partem legare. Hæc autem extra vllam iur. controuersiam. Quod autem in litem huc vocamus, est vtrum pater vel mater extra testamentum possit illis aliquid in conscientia relinquere contra legis prohibitionem, vel amici fidei committere, qui illis postea tradat? Et de vtroque respondendum est scilicet an sit peccatum mortale, tam patri quam amico, quod etiam filio recipienti: Et vtrum eiusmodi bona sint restituenda, & cui. In eiusmodi ergo casibus discernendum est naturale ius a civili. Si enim ad meritum ius naturale spectemus, dubium non est quin pater possit sua bona notho filio, sicuti cuiusque donare citra culpam, & alter etiam potest illa absq. culpa possidere, nisi forsitan alios haberet liberos, quos illa causa in pauperem adigeret, quod ad præsens negotium nihil attinet. Sed dubium est, vtrum lex civilis sic fecerit inhabiles eiusmodi nothos ad fruendum paternis bonis, ut nullatenus possint dominium acquirere, vel vtrum solum per modum pæne eiusmodi bonis illos priuet? Per multum enim refert, nam si inhabiles sunt, quemadmodum pupilli ad dandum, & simoniacus ad suscipiendum, nulla spectata sententia tenetur illa restituere. Si vero lex tantum est pænalis, tunc, ut lib. 1. latissime disputauimus, ante laram in iudicio sententia potest ea filius cum bona conscientia possidere. Et ne longius disputatio. em protrahamus, arbitror sub distinctione respondendum de filiis nothis seculari, & de filiis clericorum aut religiosorum. Enimvero de iure cõi nihil expressum reperitur, quo prohibeantur parentes extra testamentum aliquid illis, aut viuentes donare, aut mortuæ res relinquere. Sed leges particulares regni sunt, que rem in dubiũ reuocant. In regibus autem regni nihil atque contra filios nothos secularium decretũ inuenitur, quam quod l. 3. definitur, ut. 1. part. 4. nepe quod non possunt hereditario iure succedere in bona paterna. Et l. 1. fori, ut de hered. successitem prohibentur, ne possint in hereditatem succedere, quod & 9. Taur. citata confirmatur. De istis ergo asseruerim, quod si pater

pater aliquid fidei amici committit, quod de suo filio ex adultério suscepto, amicus ille tenet. Ius naturale servare, hoc est dare filio, & filios potest recipere perinde ac si esset extraneus. Itaque omnia sua bona potest illi pater dare, si filius non habet legitimos, si autem legitimos habet, non potest illos exheredare, nisi usque ad quintam. Neque arbitror ullam intervenire peccatum. Cum autem fiscus petierit, standum est iuri exteriori. Conclusionem hanc mihi eo persuadere, quod lex illa, cum sit in odium filiorum non est ulterius dilatanda, quam sonat, non autem prohibet nisi esse heredes, ergo pater extra testamentum bona sua donans non facit contra rigorem legis, neque vero in eius fraudem, quia lex poenalis tantum ad id obligat, quod sonat. Dubium autem intricatius restat de filijs clericorum, hoc est, sacris iniuriarum, & de filijs religiosorum. De his namque licet non in iure communi, tamen in iure particulari regni verba habentur multo significantiora atque strictiora. Extat enim lex 22. lib. 1. tit. 3. & l. 2. tit. 3. lib. 6. regaliū ordinamenti, in hanc formam, Quo nulla offeratur occasio, ut vlla mulier clericorum concubinatui addicatur, si clericorum filij in eorum bona hereditario iure succedant, constitutus & præcipimus, ut eiusmodi clericorum filij, & l. 9. Tauri extenditur perinde ad filios religiosorum, neque habeant, neque hereditent, neque hereditate possint bona suorum parentum, neque aliorum consanguineorum. Et sequitur, Neque suscipiant. Hoc enim Hispanie sonat vox, Ni ayant, neque potiri possint quocunque legitimo, aut donatione, aut alia collatione que illis fuerit facta. Quæ quidem verba non solum eos excludunt ne heredes esse possint, verum etiam videntur eos facere inhabiles & incapaces ad vlllo pacto possidenda paterna bona, nisi peculiari regis concessione. Et quod tam strictam legem possit facere, non est ambigendum, nam vbi l. 1. decisum est leges humana obligant in foro conscientie, quando sunt iuste, eiusmodi vero odium in clericorum sobolem, æquum est. Quare profecto mihi est probabile, eandem legem non modo esse poenalem, verum & impeditivam translationis dominij, sicut si vel pupillus donaret, vel simoniacus vel assassinus susciperet. Nihilominus pater tenetur cum alere, quã

diu vivit & educare, quia ius illud nature non est revocabile. Potestque adeo ei vivens donare vnde vitam sustentet. Ad casus ergo consuetissimos ut respondeamus, nempe cum sacerdos vel clericus in sacris bona sua amici fidei concedit, ut de suo filio, primum quantum ad culpam fortasse mortaliter peccat contra legem illo rigore obligantem.

Secundo, pro captu meo censuerim, illum fideicommissarium nullatenus teneri eadem bona filio clerici adjudicare etiam si pollicitus fuerit id facere. Nam fides contra ius civile impignoratum, lex nature servare non cogit. Quæritur ergo quantum ad restitutionem, quid de illis bonis agendum sit? Respondetur, si meum iudicium vllius est momenti, quod si clericus amico det, non sub conditione ut reddat filio, sed absolute, neque alter sub illa conditione recipiat loco filij, sed tanquam sua, etiam si clericus fiduciam certam conceperit, quod amicus esset traditurus filio, & alias non illi relinqueret nihilominus ille amicus potest tunc in conscientia bona illa possidere tanquam sua. Et ratio nostra est, quod est lex filium inhabilem fecerit ad suscipiendum illa, quæ nondum possidebat, privare tamen clericum suis bonis non potuit nisi in poenam, quæ ante iudicis condemnationem ut lib. 1. dictum est, non obligat, & ideo donatio facta amico tenet, quoad usque per condemnationem privetur. Imo nec per se fiscum condemnari ille potest nisi probetur præsumptio, quod recepit ut rederet filio clerici. Quod si tunc amicus tanquam propria bona vult donare eidem filio clerici etiam tenebit donatio. Si vero clericus dedit amico non absolute, sed sub conditione, ut daret filio, neque ille suscepit nisi sub illa conditione, tunc neque donatio facta amico tenuit, quare ipsa retinere non potest, neque vero ipse potest dare filio clerici. Arbitror ergo de illis bonis antequam condemnatio fiat, in conscientia censendum esse ac si ab intestato relinquerentur, nam fiscus non habet ius quoad usque fiat condemnatio, & ideo si clericus heredem ab intestato legitimum reliquit sua sunt, sin minus eroga da esse in pios usus, si modo ille fideicommissarius iustus esset numquam id in notitiam fiscalis perueniturum, nam si id metueret, consultius esset fisco patrefacere. H. c.

OTO
URE
GIBUS
DIE
13

De filijs clericorum & religiosorum.

tam multis expresserim, quia creberrima de hoc consilia petuntur.

ARTICVLVS II.

Vitium per ludum dominium transferatur.

Circum hoc membrum ciuilibus potestatis, qua dominiorum translationem irritare potest, disputandum sequitur de his, qua ludo acquiruntur. Vt namque nullum earum rerum acquiri dominium, sed nulla expectata sententia restitutioni esse obnoxias. Est enim ludus, potissimum alearum ac perinde quicumque id genus fortunæ subiectus, vtroque iure prohibitus clericis, videlicet iure canonico, vt patet, De vita & honestate clericorum, cap. clericus, 2. distin. 15. can. episcopus, vbi & laicus iubetur aut a ludis desistere, aut communionem primari. & in Authentica de sanctissimis episcopis, §. interdicimus. Ac perinde laicis iure ciuili, vt videre est, alearum vsus, C. de religiosis, & l. solent, ff. de aleatoribus. Et præterea particularibus regni legibus. Hæc autem prohibitio eiusdem arguitur esse generis, quo pupilli vetantur sua alienare bona, & quo, vt proximo articulo dicebamus, clericorum filij ad eundem hæreditatibus redduntur inhabiles. Nam pariter in odium ludi ille sanctæ sunt leges. Secundo id confirmatur, in ludo tot coeunt vitiorum genera, vt merito sit dominiorum per ipsum translatio interdicenda, quoniam vt habetur eadem lege, alearum licet res esset antiqua, prodiit tamen pro tempore in lachrymas, nam quidam ludere neccientes, proprias substantias perdidit: consequentes autem ex hac inordinatione blasphemare conantur. Et præter illa, qua illic commemorantur, ille, qui ludit, tam suorum profusus est, ac prodigus, quam alienorum auidissime cupidus, generat enim ludus in satiabilem lucrandi sitim, quod adeo ad auaritiam attrahit, vt in furtum vergere videatur. Vnde Arist. 4. Ethic. c. 1. aleatores cum latronibus cõponit, de quibus auaritia infamat, & illiberalitate, quippe qui ab amicis eripiunt: quod potius illis deberent elargiri. Denique tertio arguitur ex verbis legis citate, Alearum C. de religio. vbi habetur, quod si contra factum fuerit, id est si quis ludo fuerit quidpiam lucratus, nulla sequatur condemnatio,

qua scilicet cogatur qui perdidit, solvere, quod si soluerit, solum reddatur. In contrarium autem est quod iure nature quisque potest per ludum sua bona saltem tradere quare non est ciuilibus prohibitio latius extendenda, quam ratio persuadet, & legum verba sonant, & iudiciorum vsus habet. Hæc autem non aliud videntur contendere, quam quod qui perdidit, repetitio nem habeat in iudicio, vt illico monstrabitur. Ob idque dum ille non repetit, licetator legitime possidet, atque adco verum habet dominium.

Ad quaestionem hanc, de qua plus forte Doct. iusto reperias controuersos, quatuor conclusionibus respondetur. Prima Ludus si in genere nomen accipias, rem de se licitam iure nature sonat quin & virtus esse potest, vt S. Th. 2. 2. q. 168. auctor est. Enim vero etsi homo ad laborem natus in sudore vultus vesci debeat pane suo, haud tamen corruptibilis sit in labore durare potest nisi animi nunquam recreatio labore interpollat, sudoremque abstergat. Licet ergo animi leuandi gratia nonnunquam ludere, dummodo moderamen non abiciat. Quo fit, vt sicut alias animi recreationes moderato pretio licet pro cuiusque statu procurare, vt venatione, & similia, sic nonnunquam liceat, quin vero & virtus etiam esse possit, in pecuniam ludere. Hoc patet, quia sicut in cibis honestos quibus corpus refocillatur, licet sumptus erogare, sic cum & lusu quoque & animus vegetet, & corpus, non est cur & in illis non liceat aliquid expendere, quod maiori necessitati non subtrahas. Vnde Arist. 2. Ethic. c. 6. vt in ceteris virtutibus sic & in loco merito ciuitatem constituit, quam εὐπραγείας, vocat, nos autem iucunditatem dicere possumus, quare & deficere quoque cenet non nisi quæ hoies a lusu quos ideo agrestes appellat. Cicero lib. 1. de offic. ait, ludo & ioco vti quidē licere, sed sicut somno & quiete, qua & seipsa non sunt necessaria, sed vt recreati vegetiores ab labore resurgamus. Secunda conclusio. Ludus vt ex multis accidentibus honestus, sic & ex plurimis vitiosus. Prior pars probatur. Primum, vt exmittamus, qua in solennitatibus ecclesiasticis, vt in festo sacratissimi Corporis Christi oi instar Davidis coram Arca Domini saltantis, quod 1. Reg. 6. legitur, permittuntur, leges et ipsæ id contestantur. I. ex enim citata,

Et nota solent, qua ludus in pecuniam prohibetur, permittit hastiludium, lactumina, atque alia pugnae similia, bellorumque meditationes, quod virtutis, inquit, hoc est fortitudinis, exercendæ causa sunt, quæ quidem exercitia, l. alearum. nominibus Graecis iterum referuntur. Quare & pila ludere nulla respublica prohibuit. Quin vero ad neruorum consolationem membrorumque agilitatem comparandam nobilibus deo cui est. Haec autem ad eum modo nihil attinent. Accidit enim vero quæ ludos illicitos constituunt quam plurima sunt. Primum est periculum, qua ratione præcipue in iudicio de homicidii iure Canon. & alij sunt quibus torcamenta & sagittariorum ars anathematis interminatione vetantur. Secundo, præcipue ludus dehonoriatur ex gestibus aut verbis turpitudinem præ se ferentibus, quales potissimum gestibus in vlti erant. Quæ utique ratione is facis literis male augunt ludi. Vnde Thob. 3. Nunquam cum ludentibus miscui me. & Hierem. 15. Non sedicum ludentibus in consilium. Quare patim apud sacros conuicia l. gas quibus ludos vituperat. Adco vt hrisost. hom. 6. super Math. in hęc verba proruperit, Non Deus dat udere, sed diabolus, sedit, enim inquit, populus manducare, & bibere, & sur rextent ludere. Tertio accidit, vt ludus sit peccatum propter scandalum per onæ, qua ratione clericis ob eorum honestatem interditi sunt ludi alearum, debet namque esse ludui potius dediti quam effusis gaudijs. Haec autem atque his similes circumstantias, puta loci, vt si in ecclesia fiant, aut temporis, vel vti ad rem præsentem, parum attinentia, missa hinc faciamus. Ad id quod modo in controuersia adiciimus, non est nisi vt de ludo acquisitis examine mus, quid nam iuris in se habeant. Aliud ergo accidens quod ludos facit esse reprobos, est, quod & homines facit & sua propria prodigere & alienis inhiare. Vnde multa alia suboriuntur mala, atque id potissimum vbi nihil artis aut exercitamenti inest, sed nutur desiderat, & secundum humanum iudicium fortuna plurimum. De hoc ergo ludi genere sit ad nostrum propositum tertia conclusio. Alea ludere reliquitque iustibus lege prohibitis quæ a populo recepta est, neque per consuetudinē abrogata est peccatum. Probatur conclusio,

Nam lex iusta nihil, vt lib. 1. diximus, prohibere potest, nisi quod iia decete iudicatur. Quod ergo lex prohibet, illicitum facit, at que adeo culpam ad quam absque dubio lex ciuili obligare potest. Huiusmodi autem ludi prohibiti sunt quia pernitiosi resp. iudicari, ergo peccatum est huiusmodi leges violare. Neque obstat quod poene sint transgressoris. postea quin vero, vt licet ab de vt cor, commostrauimus, pena si id no minis mereatur poni non potest nisi pro culpa. Et quamuis iure communi charitatū ludus non sit interdictus prohibetur tamē iure regni, vt patet. eod. tit. de colluſoribus An vero genere suo sit peccatum mortale, non facile decreuerim. Hoc enim ex natura & grauitate operis, vt eodem lib. dicebamus perpendendū est. Et quidem eiusmodi ludi si cunctis suis prauis qualitatibus eos de nudes, cum non sint genere suo aut contra charitatem, aut contra iustitiam, non appa rent mortali caractere deno andi. Quin vero vel ad conuiuia ludere vt habe ur. l. quod in conuiuio. de alea vel in paruā pecuniam virtus esse potest. Vix tamen dum ampla pecunia exponitur, absq; prauitate exerceri possunt, puta absque litibus, periu rjs, atque blasphemijs. Præterquam quod illa vna est omnium paratissima via ad dilapidanda bona, demoliendaq; illustres do mos. Vnde I yricus.

Qui dānoſa Venus quæ præcepit alea nudat.
 Quam ob rem vt que adeo receptores alea torum inuidiam in republica odiumque contraxere, vt olim qui eos aut verbo, aut verberare, aut alio damno dato læſissent, impune id facere permitterentur, vt habetur, l. prætor. de aleato. Sacerdotibus autem vix citra mortale vti licet ludis venitis, ac præ fertim religiosis, & anſtribus, quoniam lu dus illis non qua ratione secularibus, sed qua contra eorum est honestatem prohibitus est. Vt autem simul ambe muto se dilucidet subiungi vt quarta conclusio.

Quarta conclusio.

Illa quæ ludo acquisita sunt, in domatium lucrantis tranſeunt, quapropter antequam qui perdit repetat, non sunt restitutionis vinculo alligata. Ad conclusionis euiden tiam ius prius naturale consulendum est, vt inde fiat ad ciuile descensus. Enimvero Iure na quod iure naturali vnusquisque possit per turalipo viam ludi bona sua in alterius dominium test quis trahere, nemini potest in dubium cade bona sua per re. Nam vt supra diximus nulla est do sua per Soto, de iust. & iure. X minio.

OTO
 ure
 gibus
 DIE
 13

Que ha
 dan de
 houclat

Tria
 coadu

miniorum translatio naturæ germanior quæ libera domini voluntate fit. Sed secundo id explicatius probatur. Si eiusmodi domini traditio iure naturali esset inhibita, id maxime vel ex forma, vel ex obiecto, vel ex affectu, vel aliunde. Primum ex forma non vitatur iure natura, nam præterquam quod posset uterque ludentium gratis donare, illa non est simplex donatio, sed quedam pactio, Do ut des, nempe meam pecuniam periculo expono, vt tu vicissim exponas tu. Et tanti aestimatur periculum vnius quanti, alterius. Neque vero condemnata est, quia res ancipiti fortunæ, committitur, hoc est eventui cuius causa necitur nisi a Deo, hoc enim modo nihil absurdum sonat inter Christianos fortuna, nomen. Et nimvero multa sunt alia humana negotia licita, quæ dubiæ illi varietati committuntur. Primum diuisoriae sortes, videlicet, cum qui de re qualibet diuidenda conuenire non possunt, rem sorti committunt, quod S. Tho. ex sententia Aug. 2. 1. qu. 95. licitum censet. Mox & de positiones, videlicet dum de aliqua re decertantes sequestrum faciunt, quod illi obueniatur, a quo steterit veritas. Atque aliud sortium genus dum pecunia multorum congesta iocalia coemuntur, quæ inter eos fors prolata distribuunt. Et (de qua lib. 6. dictum sumus) contractus assicuracionis marinarum mercium vno Doctorum consensu tãquam licitus habetur, in quo tamen plurimum dominatur humano loquendi more fortuna. Neque obstat, quod in ludo ille, qui perdit, nihil recipit emolumentum pro sua pecunia. Nam vt diximus, illud sua sponte dedit pro spe si sibi alea caderet. Quod autem rem quibusdam magis facit dubiam, est auaritia, puta immanis cupiditas rei alienæ. Sed neque ista peccati per se est causa mortalis, tantum abest, vt oneri restitutionis lucrantem subijciat. Auaritia namque vt D. Thom. 2. 2. quæst. 11. docte admonuit duplex est. Altera quæ opponitur iustitiæ, videlicet quando quis contra sperit alienum. Et hæc genere suo mortale est. altera vero quæ opponitur liberalitati, Latineque eicitur Illiberalitas, scilicet ardens illius cupiditas, qui tamen nihil contra ius vult recipere, & hæc non est genere suo peccatum mortale, nisi eo usque animum occuparet, vt opera charitatis necessaria impediret. Ad propositum

ergo quod collusor lucrari exoptet nullum est peccatum, non solum eo quod pugnantem victoria dulcis est verum & amore lucrati. Neque si ardentissime id cupiat dum tamen iustitiæ iura non violat, peccatum mortale est, vt pote dum cum illo non ludat qui si iuris non est alienandum bona sua, neque vim inferat, nec fraudem neficiat, vt S. Thom. 2. 2. quæst. 2. artic. 7. auctor est. Quocirca non aliter necesse est moderari cupidinem, quam secundum iustitiæ lumina, vt non sit genere suo lethale crimen, quamuis extrema sitis bonorum temporalium de se sit peccatum veniale. Neque vero ludentium prodigalitas, genere suo est peccatum mortale, nisi ea prodigetur, quæ vel alendæ familiæ necessaria sunt, vel ad implendum præcepta Dei. Igitur secundum merum ius natura neque peccatum est mortale ludere neque vlla inde nascitur restituendi obligatio. Quocirca seculares si qui sunt imperialibus legibus exempti, ludendo non peccant. Nam vt ibidem S. Tho. de hac ipsa re loquens, ius civile non omnes obligat neque illi, apud quos eiusmodi leges per contrariam consuetudinem abrogatæ sunt. Quo fit, vt a hocquod interueniat peccatum, vt restituendi vinculum, hoc a iure civili pendeat, vel communi vel particulari. de his igitur videndum est quomodo prohibeant ludum. Et tenim si traductionem dominij verent, clarum est eum, qui lucratur, perinde ac usurarium nulla expectata sententia, restitutionis lege teneri. Si autem lucrans non nisi per modum prææ lucro priuetur, aut ad alterius repetitionem tunc ad nullam antea restitutionem teneatur quia vere acquirit dominium. Et quidem quod prohibitio illum faciat priorem sensum, hoc vnicum inuenio verbum iuris quodammodo insinuare in ciuili lege aleatum, quod inter arguendum retulimus videlicet si contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio scilicet perdenis vt soluar, sed solum reddatur. Si ergo reddendum est, videtur dominium non transferri. Hoc tamen verbo nihil obstante, certo credo non esse tantum rigorem legis. Primum quia hoc quod dicit solum reddatur, statim imperator exponit subdens & actionibus competentibus repetatur ab his qui dederunt. Debet ergo reddi si petatur, alias qui perdidit verum dominium tran-

In dñi in
aliis tras
ferre.

Diuisio
ria for
tes licite

Assesu
rationis
contra
ctus licit
us secun
dum oēs
Doct.

Auar
tia du
plex.

transfuit. Et ratio id profecto egregie per
suadet. Nam cum illic nulla interveniat
vis aut fraus, sed libera pactio, non est cur
cohibendi essent animi colludentium ne
possent in se mutuo transferre dominium.
Satis enim est, quod deatur perdenti indu-
ciat ad repetendum. Item si lucrans tenere-
tur ad restitutionem, vel teneatur domi-
no qui perdidit, vel pauperibus. Palu. in 4.
dist 15. q. 3. ad huc quod debet restituere
pauperibus antequam sit a iudice eadem
natus. Nam iure, inquit naturali teneatur
pauperibus, & solo iure civili repetenti.
Quare si prius dedit pauperibus, potest post-
ea in iudicium vocatus excipere coram iu-
dices etiam ius naturæ servasse. Quod au-
tem iure naturæ teneatur indignis, probat
ipse. Quia colludentes dant operam rei il-
licite & ideo qui perdidit, amisit domi-
nium, & alter non acquisivit. Veruntamē
opinio hęc nullus est prolius probabilita-
tus. Immo iure naturæ nemo prohibetur
illa via omnino alienare sua bona. Quare
lucrans nulli teneatur restituere. Et si tene-
retur, id deberet facere vere domino,
nam mendici iure naturæ non succedit, ni-
si ubi non haberetur copia domini. Cum
ergo ipse sua sponte dederit nulla restat re-
stitutionis obligatio, nisi idem ipse iure ci-
vili repetat. Hęc demum omnia liquido
confirmantur, tum lege particulari regni,
tum etiam vñ. Exant enim leges ut. 10.
regalium ordinis, qui est de collatoribus,
nempe prima de militibus dum sub vexil-
lis agunt, quod quicumque ab illis quid-
quam tunc lucratus fuerit teneatur eidem
proximus restituere, ubi certe insinuat im-
pediri translationem dominij, quod non
videtur ab æquitate longe distare, in fau-
ore militis agentis in bello. De alijs autem
generaliter sequitur a. lex Joann. 2. verbis à
priori deferens sub hac forma. Præcipimus
vñ quicumque aliquid ludo perdidit, pos-
sit ab eodem repetere, qui fuit lucratus, dū-
tamen id faciat intra terminum octo die-
rum, quod si illo termino non petierit, pos-
sit quicumque alius id petere, atque alio de-
ficiante, iudex ipse & præter officio suo id
repetat. Et hæc est lex quæ vñ habetur. Ex
quo fit, si non repetatur optime qui lucra-
tus est possidere potest, n. que restituere tene-
retur. Restat hic tamen ambiguitatis non
nihil ex verbis S. Thom. loco iam his citato
2. 2. q. 2. art. 7. Ait quippe, quod circa il-

la que per aleas acquiruntur, aliquid est il-
licitū iure diuino & naturali, scilicet quod
aliquis lucratur ab his, qui rem suam alie-
nare non possunt, vt sunt minores & fu-
rosi, & quod aliquis trahat aliquem ex cu-
piditate lucrandi ad ludum, & quod frau-
dulenter ab eo lucratur. Et in his inquit
casibus teneatur lucrator ad restitutionem.
Adnotandum hic tamen primum de mi-
noribus & pupillis quia id scholaribus sæ-
pe vñ euenit quod illos quos patres in stu-
dio vel in curia sustentant credibile est
posse paruum aliquando quantitatem res-
pectu sui status ludere, vt qui centum du-
catos quotannis exponit, si quatuor aut
quinque ludo dispendat, vero similitum est
patrem suum habere tantum, nam probe
sciunt vix iuvenes posse sine illis dispendijs
viuere. An vero scholasticus, hoc est schola-
rum magister qui est non solum constitu-
tionum, sed legum omnium custos possit
rem hanc a se hinc infringere? prohibet
quippe verbi gratia, ne cui ultra duos argē-
teos ludo perdere liceat vtum obliget ad
hoc non simplex, sed multiplex est respon-
sio. Primum enim penes huiusmodi magi-
stratum nulla est potestas condendi leges
hoc enim ad solam pertinet. Vniuersitatē
sed hoc tantum iuris habet, vt leges, tam
vniuersitatis quam alias custodiri ab scho-
laribus faciat. Quo fit, vt non possit ipse no-
uam legem facere de ludo, nempe prohibe-
re ne scholaris qui sui iuris est, ultra quam
ipse præscribit, dominium ludendo trans-
ferat. Immo si iuri eoi, & regni id licet, non
obstante eius lege fiet translatio, etiam si
bona sua cuncta ludat. Habebit autem re-
petitionem. At vero potest per suam legē
nouas penas legibus tam vniuersitatis
quam alijs adhibere, vt cautius seruetur
(pura excommunicationes atq. alias pecu-
narias.) Quare si quis ultra eius prescriptū
ludat, ad solam tenebitur penam si condē-
netur, quantum & nonnullam contaheret
in medicina culpam, & quidem mortale
si penam adhibeatur excommunicationis,
sed tamen qui lucratur quantumuis ma-
iorem quantitatem ad nullam teneatur re-
stitutionem nisi fiat repetitio, aut nisi ille
qui perdidit fuerit filius familias. Aliud du-
bium est vtum si filius familias aliquid ab
alio lucratur plus quam ipse perdere pote-
rat teneatur ipso facto ad restitutionem? Ap-
paret enim non teneri, nam scienti &

X 2 volen.

OTO
ure
gibus
DIE
13

Dubiu
et ver.
hi. San
Tho.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

volenti non fit iniuria, quare cum ille qui cum illo ludebat probe sciret se non posse quidpiam a filio familias legitimo iure lucrari, & nihilominus ludere voluit, vitus est sua sponte donationem illius facere quod ipse perderet. Et ita forsitan potest sustineri, nihilominus probabilis est, quod nisi re vera alter extra conditionem ludi donationem fecerit, filius familias non acquirit dominium illius, quod lucratur. Debet enim colludentium utriusque conditio par esse, quare nulla est aequitas, ut filij familias plus possint in conscientia lucrari, quam perdere. De illo autem qui alium ad ludum trahit, an restituere teneatur, licet id D. Thom. asserat, merito ambigitur. Vnde Adrianus qui 4. in materia de restitutione. cap. quia in superioribus, haecenus nobiscum consentit, videlicet quod lucrans non teneatur ad restitutionem, in hoc tamen deserit D. Thom. quoniam qui alium trahit, nihil facit contra iustitiam. Respondetur autem S. Thom. non id censere de quocunque tractionis genere. Nam propterea quod quis alium inuitet, & quadamtenus ad ludum moueat, nullo se grauat restituendi onere dummodo alter sua sponte veniat, utpote qui alias paratus erat, vel facili negotio adductus est, sed tractionis nomine, intelligit, quando quis alterum inuitum trahit, scilicet aut vim ei infert, aut si aude eum inescat. Tunc enim clarum est ad restitutionem teneri, quia ab inuito lucratur. Neque solus censendus ille est inuitus trahi, qui simpliciter vi illata ludit, sed ille etiam qui improbis precibus & verbis eousque instigatur, ut nisi luderet, pudore suffunderetur & haberetur tanquam inurbanus & ignobilis. Est verbi gratia, ingenuus qui piam vel optima estimatione habitus, & homo, qui aliquo splendore vitae viuunt, quem alter cum verborum improbitate pudore suffundit, nisi ludat, qui tamen constitutissimum habebat non ludere profecto tenetur tunc tractor ille ad restitutionem. Nam ludus debet esse prorsus liber. Ut qui perdit transferre dominium videatur, aliud vero verbum quod illic subdit S. Thom. scilicet quod qui regibus civilibus sunt affecti tenentur restituere, contrarium videtur nostrae quartae

conclusioni. Attamen vel intelligit, quando lex civilis exprimeret non transferri dominium. Aut intelligit quod restituatur si repetatur. Alias profecto durissimum verbum esset. Vnum autem non est hic in calce silendum, videlicet vtrum qui non in praesentem pecuniam, sed in ablatam & creditam impignorata fide ludit solueret? Apparet enim pars affirmatiua vere iure naturae, postquam pollicitus est, neque vero lege civili prohibitus dare. Respondetur nihilominus quod dum non nisi simpliciter pollicitus est non est censendus renuntiare iuri suo, quod habet beneficio civilis legis repetendi. Et ideo licet si soluisset, nihilominus potuisset repetere, ita qui pollicitus est potest inconscientia iudicio se defendere ut non soluat. Neque facit contra ius naturae, licet inter nobiles daretur ei opprobrium. Si autem expresse pollicitus est se non vsurum beneficio legitime petendi, credi potuit sua sponte ab iudicio abcedere iure, ad minus, si iuravit, tenetur stare iuramento, nisi tanta esset bonorum iactura ut posset dispensationem petere. Sit autem postremum verbum. Est verbi gratia qui amplam pecuniam ludendo perdidit, veretur tamen publico iudicio id repetere, vtrum posset latente via id ab altero suffurari. aut recompensationem sibi facere aliorum debitorum, quae alias illi forsitan det & quidem loco citato Adrianus id licere censet, nam postquam ille potest publico iudicio petere, potest, inquit, & alia via recuperare. Nescio tamen, salua auctoritate viri, an adeo sit certum ut ipse arbitretur. Nam postquam vera sit translatio dominij, non potest alia via recuperare, quam vtendo beneficio legis in primi infra terminum lege praescriptum puta infra octo dies i. Hispania. Nam quod lege alearum iubetur, ut horum praescriptio ante quadragessimū annum non fiat, nullibi est iam in vtu. Deinde forsitan debet repetere in iudicio. Alias alter conscientia non tenetur, quia leges nihil aliud decernunt, quam quod detur illis iudicialis actio, quous de hac non sum vsque adeo certus. Hec secundum leges haecenus claras. Nam edita fuit postea lex Martini. ut nemo liceat in creditam pecuniam ludere, qua non modo prohibetur executio cuiuscunque obligationis & promissionis, verum etiam eiusmodi permissiones, & obligationes, pro-

Adriani
sententia.

D. Tho.
aduersa
Exponitur
intra
D. Tho.

pronuntiantur omnino nulla & cassæ. Vbi non solum in foro exteriori, verum & interiori prohibetur vt reor translatio domini sicuti in actione pupilli. Quare qui pro missis, non tenetur solvere, & si soluerit, alter in conscientia ante repetitionem tenetur restituere. Neque valeret, si ludens legi renunciat et quoniam data est, non solum in fauorem illius, sed & in bonum commune posset tamen fieri libera donatio quam us semper subolet et haudem.

Ad primum igitur argumentum, nempe ad iuriam satis responsum est, quomodo id prohibeant. Neque clerici, si lucrantur, neque alij, qui lucrantur ab illis, aliter tenentur ad restitutionem, quam fit inter seculares. Nam etsi propter scandalum ac propter suam honestatem grauius peccent, tamen obligatio restitutionis non est alia quam inter seculares. Quæ enim sacerdos ludendo perdit, facultem habet perdendi, etiam si Episcopi, vt lib. 9. patebit, sunt enim suorum bonorum domini. De religiosis autem diuersa est ratio. Negat ergo leges prohibentes ludere, perinde prohibere translationem domini aq; pupillis & simonia cis. Ad secundum autem respondetur, quod est illa vitia, quæ ludis permittuntur mortalitatem nullam tamen inde obortur restituendi obligatio, nisi modo expositum. Enimvero licet prodigalitas non nullum peccatum sit, prodigius nihilominus committitur transire. Et ad verbum Aristotelis consuetudinis aleatores cum latronibus respondetur, non id fecisse quasi eadem sit vitium que ratio, sed quia aleatores illi betales sunt, & contra ius amicitie delinquentes. Debet enim homo cum amicis ludere, quibus potius debet eligi iura, quam eorum bona ab illis conardere. Ad tertium denique etiam responsum est, vbi exposuimus verbum illud iuris, solum reddat, scilicet si reperiantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum per contractum, qui nullus est iure ciuili transferatur dominium.

Circa idem membrum ciuili potestas quo voluntas domini cohibetur

transfere dominium examinare pertinet, vtrum contractus, qui est nullus iure ciuili sit etiam in conscientia nullus ita, vt vere domini translationem impediatur? Et arguitur a parte negativa: Vbi finis ciuilis legis cessat, lex ipia vim suam amittit, atque adeo standum est, tunc naturali iuri finis autem legum contractuum solemnitate iubentium est, vt fraudibus & dolis eatur obuiam, ergo vbi constat nullam interuenisse fraudem, contractus tenebitur in conscientia. Secundo ad declarationem prioris premissæ arguitur. Lex diuina cessante sine non obligat, tunc tantum minus humana, quanto inferior est. Probatur, an recedens in precepto correctionis quæ correctionis finis est, non obligat, ait quippe August. de peccat. distinctio. sententia can. si quis, 2. si scire non tibi prodesse, non timerem, non te admonerem. Pari ergo modo, vt exempli gratia dicamus vbi ciuili solemnitas testamento defuit constat tamen testatoris voluntas, standum est iuri non ciuili, sed naturali vt eadem impleatur voluntas. Tertio arguitur: Si illo rigore seruandum esset ciuile ius, vix sepe veniret, vt nullatenus morti proximus suam posset explere voluntatem, vt puta si legitimi testes haberi non possent. Quod tamen concessu videtur absurdum, in contrarium tamen est quod leges ciuiles, vt lib. 1. dictum est obligant in foro conscientie, per quas tamen absolute stabilium contractuum solemnitates, sub illo verborum rigore ut alias contractus pro seculo habeantur, vt de testamento patet. hæc consuetudinis, C. de testamen.

Quæstio præsens non est magis operæ inter doctores agitata, sed Innocent. in c. quia plerique, de immun. eccle. vnum ait obiter verbum, scilicet quod qui per contractum, cui deficit solemnitas iuris, aliquid possidet, teneatur ad restitutionem.

Vbi docet contractus minus solemnem esse nullum in conscientia, subdit autem exemplum de contractu qui per voluntatem pupilli sine assensu tutoris factus est. Panor. mitan. vero super eodem capite, & ntonio de iurio adhaerens contrariam est sententiam amplexus, videlicet quod vbi fias abest & dolus standum est naturali iuri, vt contractus teneatur, non obstante

OTO
ure
pibus
DIE
13

obstante civili lege. Atque in hanc sententiam superripit Syluestr. in verbo, Alienatio §. 12. & verbo testamentum, l. §. 5. Et postea Adria. quolib. 6. art. 1. propter rationes quas modo in fronte questionis recitauimus, & quidem Anr. de Butr. sic asserit consuluisse, vt legata illegitimi testamenti nihilominus seruentur, in quorum consequentiam addit in suo tractatu Minoritano, quod legatum minoritæ factum licet iure humano inhabilis ille sit ad recipiendum, est nihilominus persoluendum conscientia. Hæc ergo est opinio communis. Sunt tamen profecto argumenta in contrarium a deo multa, eademque non infirma, vt contrariam sententiam maiori cū probabilitate confirmat. Audiui ego iam pridem in his nostris scholis contrariam sententiam, ceu multo probabiliorem defendari, nempe contractum nullum iure civili esse etiam in conscientia nullum. Haud tamen ego tam absolute opinionem hanc asserere audeo, vbi casus huiusmodi mihi occurrunt, sed in eadem sententiam vtrinque temperatam pro capto meo amplector. Ad cuius explanationem notandum est, re-publicam & principem secularem bifariam posse dominiorum translationem impeditur. Vno quidem modo absolute, cuius exempla in pupillo ante legitimam ætatē & in maioratus possessore produximus, per quos idcirco proculdubio dominium non transmittitur. Altero vero modo non simpliciter, & absolute, sed per modum contractus ad obuiandum fraudibus præscripto, sicut respublica civilis iubet testamentorum solennitates & ecclesiastica, formas contractuum quibus ecclesiæ bona alienantur. Et de istis ad questionem hæc conclusio respondetur. Contractus, cui deest essentialis solennitas iuris, licet in conscientia non sit ipso facto simpliciter nullus, veluti ille, qui fieret a pupillo, illegitime ætatis eatenus tamen est nullus, vt bona conscientia possit quisque legis beneficio in tali casu vii. Exponitur conclusio: Vbi frater meus liberis orbis per testamentum minus soleanne, puta cui ea solennitas iuris deest, cuius defectu in iudicio merito pronuntiabitur tanquam nullum (nam cui minor solennitas defuerit, pro legitimo est habendum) vbi inquam frater meus, cuius ego ab intestato hæres sum, per tale testamentum extraneum nuncu-

pauit heredem, ego tuta conscientia possum hereditatem adire, & defendere me nullitate testamenti, quamvis sciam ab ipso fraude in fratrem apud alios aliter dispositum esse. Ac proinde dum mihi in foro exteriori adiudicabitur, possum optima fide hereditatem possidere. Eodem modo, si pater meus per huiusmodi testamentum legata fecit (pia modo missa faciamus) ego non tenor in conscientia legata implere. Cur autem fuerim conclusionem sic moderatus, quod non penitus translationem dominij in his euentibus ipso facto irritatur & annullatur, dicam in calice probationum conclusionis. Neque vero conclusionem sic audeo asserere, vt contrariam omnino existimauerim improbabilem, quoniam vbi affectionem nostram apud alios non inuenio paulo soleo esse cunctantior ad asserendum. Nihilominus argumenta subijciam, quæ mihi profecto multo probabiliorem hanc faciunt opinionem, quam est contraria. Et si ego inter theologos vilius essem auctoritatis, profecto iudicium iuris naturalis, & potissimum conscientia, non alijs quàm Theologis est deferendum. Supponamus ergo civilium legum tenorem. In testamento, verbi gratia, nuncupatio, puta vbi sine tabellionis subscriptione verbo nuncupantur hæres & testes, requiruntur septem testes, vt habetur Instit. de testamentis, §. 1. Et pariter in testamento subscripto, sed tamen oculo & ob signato vt habetur l. citata, Hæc consultissima C. de testamentis, & l. peculiari regni 3. Tauri. Tamen si in testamento aperte scripto sufficiant tres testes cum tabellione & quinque sine illo quantum antiquo iure quandoque requiruntur plures quandoque pauciores, vt in testamento Imperatoris, & in testamento militis, & in testamento cæci, & cet. vt in glossis super eisdem titulis instit. & C. & l. late à doctoribus adnotandum est. Requiritur etiam testes legitimi, puta vt neque mulier, neque surdus, neque mutus, neque infamis admittatur, vt in eodē Institutio. §. testes cauetur. Quamvis de hoc nihil hic definimus, sed id ad iudicium seculare deferimus. Similiter iure Pontificio cautissimum est, ne res ecclesiæ sine tribus contractibus distrahanur, vt r. q. 2. ca. ca. enim, & 2. q. 2. can. sine exceptione, & de reb. eccle. non alien. à Doctoribus adnotatur. At ergo contraria opinio, quod etiam

Docu
mētum
auctoris

Senten-
tia au-
ctoris.

etiam si in foro exteriori testamentum pronuntietur nullum, standum tamen est in conscientia voluntati testatoris, ubi non interfuit fraus. Et pariter dum in alienatione bonorum Ecclesie defuerit contractum solemnitas. Nos autem in contrarium hæc subiicimus argumenta. **Supponamus** enim primo ex lib. 1. leges civiles obligare in conscientia, ut ipse idem Panormit. eodem loco cum eodem Innocentio planissime consentit. Tunc inquam arguitur sic. Leges eiusmodi nullam profus exceptionem faciunt, sed absolute ajuat. ubi que defuerit talis solemnitas, nullum esse contractum. Sic enim concludit dicta lex Codicis. Hæc consultiissima. ubi testamentum non fuerit subscriptum, pro infecto haberi convenit. Et rursus ex imperfecto autem testamento voluntatem tenere defuncti non volumus, nisi in et solos liberos a parentibus virisque sexus habeatur, videlicet nisi liberi in sola diuidenda hereditate voluntate habeant patris, ut glossa. Et Institution. quibus modis testament. infirmetur. §. ex eo ait Iustinianus. Imperfectum testamentum sine dubio nullum est. Et postea ait se velle eisdem legibus vivere. Et l. Regni citata. 3. Tauri habetur, quod ubi testum numerus iustus non fuerit, testamentum nullam fidem faciat, neque in iudicio, neque extra. Et in can. citato, sine exceptione habetur, quod alienatio inconsulto facte rerum Ecclesiasticarum, sit irrita. Cum ergo lex eandem vim habeat, quam verbis perorat, sit, ut sine vilo interpretamento sit illi obediendum. Sed ais, Leges non adhibent verbum, in conscientia. Hic autem cauillus est: nam non est in more legis obnibus talia adijcere verba, sed ex natura legum sequitur obligatio in conscientia. At quo rei punctum patentius fiat, arguitur secundo sic. Lex, ut solemnissimum habet doctorum axioma, accidentarios casus non respicit, sed ea, que ut plurimum contingunt. Iura enim, ut i ff. de leg. Pomponius ait constitui debent in his que accidunt, & via venire possunt, non tamen in his, que preter opinionem, & insperato contingunt. Igitur licet ratio istarum legum fuerit, ut fraudibus dolisque obuia retur, nihilominus est in aliquo casu finis ille deficiat, lex suam retinet vigorem. **Exempli sunt frequentif.**

simam ac parentissima que demirandum est Panormitanum & suos non inspexisse. Prohibet lex, ut art. 1. dicebamus, pueros sua propria sponte bona sua alienare, cuius vi que finis est, ne per eorum imprudentiam male dilapidentur. Contingit esse puerum decem vel duodecim annorum, qui sapienter & in rem suam possit de suis bonis disponere, virum propterea contractus inconsulto tutore ab ipso factus, tenebit in conscientia? Infecto non tenebit. Item legis ieiunij finis, est corporum maceratio. Vtrum propterea, quod quis illa maceratione non indigeat, fiat exemptus a lege? minime gentium, Prohibet enim ex arma nocturna, vtrum qui pacificus, possit illa deferre? Nequaquam. Eodem modo in proposito, licet in aliquo casu nullus interfuerit dolus, nihilominus vis legis non extinguitur. Et ratio huius est parentissima, quia alioqui leges scrupulosi pullos conscientijs iniicerent. Sæpe enim obscurum & ambiguum esset, vtrum tanta esset fraus ut sufficeret ad parendum in civili legi, an vero tam parua, ut propendendum esset in ius naturæ. Noluisset ergo legislator ciues esse horum iudices, sed quod syncere auferant legi, quandiu non esset contra ius naturæ. Sed ais, Contra ius naturæ est, ut si quis sic voluit disponere de suis bonis propter defectum solemnitatis, non impleatur eius voluntas infecto non est. Imo quam maxime eidem naturæ consentaneum, nempe ut fraudes tollantur & deceptions, quas in defuncto humana fallacia extrueret. Hæc enim de causa art. 1. dictum est posse rem publicam naturalem voluntatem ciuium cohibere in suis dispensandis rebus, atque adeo modum illis præscribere. Imo vero arbitror, quod si ex occulto modo soluendi debita fraudes crebriscerent, posset princeps leges facere, ut solutio que coram testibus non sicut, non valeret, adeo ut in conscientia posset, quod contra leges solutum esset, iterato peti. Sed quidquid hoc veritatis habeat, ambigendum non est, quin possit conscientia pro infecto haberi ille sitimus contractus, etiam si fraus non interfuerit, ob id, quod interesse potuit. Quo si id potest, nescio quam efficacia eius verborum significatione efficere potuit, quam istorum. Sit testamentum nullum, habeatur pro infecto.

Potest solutio- nib mo- dum statuere.

OTO
ure
pibus
DIII
13

Tertia
ratio.

Et si fuerit imperfectum, voluntatem defuncti non teneat, sit irritum, nullam fidem faciat, neque in iudicio neq. extra. Tertio arguitur. Qui testamentum reliquit illegitimum, petinde decedit ac si absque vilo prorsus moreretur, quando quidem iure illud nullum est, ergo sic prorsus de tali defuncto censendum est ac si intestatus decessisset. Si autem quis absque vilo testamento legata fecisset, aut heredem nuncupasset, profecto hæres ab intestato non teneretur in conscientia illa implere etiam si nulla interfuisset fias, ergo neque vbi testamentum non est iudicium. Exempli gratia. Si quis absque liberis moriens præfente fratre diceret. Ego constituo talem heredem extraneum, autem tale facio legatum, quod non esset donatio, frater tamen non polliceretur id ratum habere, immo reuocaret, & haberi non posset copia rebellionis atque testium, vt secundum leges conderetur testamentum, profecto ille frater legitimus hæres licet optime nouisset defuncti voluntatem, neque vllam iniectam fuisse fraudem, non teneretur in conscientia aut alteri hæredi cedere aut legata implere, non obstante iure naturæ. Nempe quia lex iuste ad euitandas fraudes voluit ne defuncti voluntas vlla esset nisi per testamentum constaret. Quin vero & id iuste potuit facere in poenam negligentia testatoris, vt statim de præscriptione dicimus. Ergo vbi testamentum non fuerit iudicium, idem erit iudicium. Quarto arguitur. Idem est penitus iudicium in foro conscientia, quod in foro exteriori vbiunque res gesta constat, vt iudicium exterius non procedat ex falsa præsumptione, si quis autem intestatus decederet, licet legitimus hæres ab intestato fateretur in iudicio aliquid fuisse institutum heredem, aut alia defunctum fecisse legata, sine testibus tamen talis hæres ab intestato non compelleretur hæreditatem alter concedere, neque legata implere. Ergo idem dēt iudex pronuntiare quando testamentum est illegitimum, quādoquidem iure est nullum atq. adeo ille ab intestato hæres manet tutus in conscientia, quandoquidem sententia non emanauit ex falsa præsumptione. Scio equidem de hoc variatum non unquam esse inter iudices, quando scilicet hæres fateretur voluntate defuncti, sed profecto crediderim petinde pronuntiaandum esse, ac si nihil defun-

Quarta
ratio.

aus disposuisset. Sed ais, tales sententia forum tenent in foro exteriori, non autem in foro conscientia. Imò vero si non obligarent in conscientia, tunc leges illa conscientiarum essent illaque atrices, ne deberent ab ecclesia tolerari, secundum verbum illud in e. quoniam, de præscrip. Quod absque peccato mortali non potest obseruari, derogandum est. Enimvero si dum iudex non ex falsa præsumptione procedat sed secundum eius confessionem, qui reus sit, eum absoluit non manet in conscientia tutus, iniqua est lex, cum tamen merito non sint abrogata, sed approbata. Quinto arguitur. Ex contraria huic nostre opinionione consequitur vti venire posse, vt qui priam absque vlla sua culpa nullaque alia illata vi, sed ob solum tenorem legis euitare aliter peccatum mortale non posset, quā grauisimam faciendo suorum bonorum iacturam. Sit enim pupillus ab intestato defuncti hæres, qui alium extraneum per testamentum illegitimum heredem nuncupauit. Tunc tutor si hæreditatem pro suo pupillo non petat, reus ipse fiet in iudicio, & ob negligentiam condemnabitur, vt pupillo refundat quæ sua causa perdidit. Si autem petat, manifeste peccat secundum opinionem nobis aduersam, quādoquidem sciens & prudens petit quod non est pupilli. Supponimus enim et constare nullam inter fuisse fraudem. Hoc autem non est concedendum. Sexto denique ac postremo arguitur. Nisi eiusmodi leges in conscientia obligarent non satis effecti fini prouisum ob quem instituta sunt. Prouidit exempli gratia ecclesia ne eius bona nisi cum tali solemnitate & cautione alienarentur, si ergo ab illo qui aliter emit, non possent rursus clerici ac religiosi bona conscientia repetere, frustra nec fuisse cautio legis. Nunc igitur explicatio opus est cur dixerimus non prorsus per tales contractus impediri dominij translationē. Cautio enim est, quod tunc si ille nuncupatus hæres per inuadit testamentum forte hæreditatem possideret, deberet absque vilo iudicio & petitione illa restituere heredi ab intestato. Et pariter si legatarius legatum possideret, deberet illud protinus eidem heredi reddere, quod amen esset nimio rigore leges intelligere. Crediderim ergo quod qui possidet rem aliquam per contractum minus solennem sibi acquisitam dummodo

do frangit omnis, vis, & dolus abfuerit non tenetur restituere nisi vocatus in iudicium & condemnatus. Et eodem modo, si quis iusto pretio emit bona ecclesie sine dolo, & fraude, licet non interuenisset solennitas contractus, iuste potest ecclesia tacente, possidere, sed & ecclesia etiam potest bona conscientia reperere & ratio mea est quod iura humana nihil aliud volunt, quàm quod in iudicio tales contractus habeantur nulli, non autem quod ipso statim facto translatio sit nulla. Quare etsi ille cui competit repetitio ob ignorantiam non periret, nepe quia nescit testamentum aut contra eum non fuisse legitimum, quamuis possessor id sciat non tenetur ei reuelare.

Si autem exempli gratia (de quo casu ego ipse consultus fui) defunctus per illegitimum testamentum nuncupauit extraneum hæredem, & neque ille neque frater ab intestato succedens possessionem adiuit, sed utique est ea prohibitio, ut nolit possessionem capere, nisi sibi ius faueat, abique dubio nuncupatus hæres debet cedere, & posthaberi. & succedens ab intestato hæreditate potiri. Hæc & si non prodenonstratis dixerim, crediderim tamen esse verissima.

Si quis autem cõtraria teneatur opinio, illam aut respuat, aut sequatur, quoniam qui contra conscientiam agit prauus est secundum illud. Quod non est, ex fide, peccatum est. Verum tamen nihilominus huic nostræ assertioni non nihil ambiguitatis obmoliri quispiam posset. Primum Panorm. pro se in contrarium adducit regulam eiusdem Innocentij, capit. quod si cur de elect. Vbi ait electionem quæ iuri nature consentit, licet non seruentur iuris solennitates, tenere. At vero profecto salua estimatione solennis Abbatis & eius sequocium non est. Billis sincere & candidè in electa, neque vero citata regula Innocentij. Ipse enim non loquitur vbi electio nulla est iure positio, sed vbi esset infirmanda, ut ait text. si in iudicium deferretur. Subdit enim exemplum ut si aliquis electorum ex contemptu non fuisset vocatus tunc enim si electio sit a maiori parte, illo connumerato, tenet quidem iure tam humano, quam naturali. Quamuis contempnus ille possit agere ad infirmandam electionem. In tali inquam casu ait electum tutum esse in conscientia quouisque

quassetur electio. Quæ quidem sententia adeo non est contra nos, ut non sit etiam pro nobis, nam licet iure nature fateatur Innocentius electionem valere, dicit quod potest iure humano infirmari. Haud ergo credendus est Innocentius sibi ipse contra dixisse. Neque alia regula eiusdem illic Panormitani quidpiam contra nos impræsentiarum agit, nempe quod quando ius civile aliquid disponit contra ius nature, standum est iuri nature. Hæc enim legis dispositio non est contra ius nature, sed eius moderatio & restrictio pro bono pacis. Quod autem omnium vehementissime contra nos pugnare videtur, est cap. cū esses. de testa. vbi Alexander 3. videtur contrarium decernere. Fuit enim de consuetudine interrogatus quæ erat in Episcopatu Host. vbi nullum testamentum nisi secundum leges humanas, puta septem aut quinque testibus subscriptum adhibebatur, & respondit, tales leges a diuina lege & sancte a. n. patrum institutis, & a generali ecclesie consuetudine esse alienas, & ideo scãdum esse contra illas iuri naturali, secundum quod in ore duorum vel trium stat omne verbum. Et ideo vbi quis patrocianorum coram presbytero suo & tribus & duobus alijs testibus testamentum ediderit valere decreuit. At vero (ut cum debita reuerentia ad textum respondeamus) licet ius nature sit ut duo vel tres testes sufficiant, nam vbi homines naturali sinceritate viuere ille sufficeret numerus, tamen nullatenus negari potest quin vbi humana fraudulencia in rem publicam serperent neque iura esset fides sanctissimum sit numerum testium lege augere. Nam ius nature non est prohibitium, sine plures exigantur testes, sed sinceritatis humane expressissimum, nempe quod vel tres sufficiant, qui ideo numerus, licet plurimum in causis tam civilibus quàm ecclesiasticis sufficiat, tamen merito in aliquibus requiruntur plures ut lib. nos. tractabimus. Vult enim eadem ipsa ecclesia, ut patet 2. quæst. 5. canon. Praesul. in nõ nullis causis plures testes esse necessarios nempe ad condemnandas personas Curie insignes vti puta Cardinales, presbyteros &c. Cum ergo eadem sancta ecclesia quæ ob personarum dignitatem, quorum crimina difficile creduntur, voluerit augeri testium numerum, nõ est cur leges repellat ad confirmandam defuncti voluntatem, qui si

Secundũ.

Tertiũ ex ca. cū esses, de testam.

Exponitur illud, in ore duorum vel trium, &c.

Rõ def. ad ca. cū esses. Personæ in dignitate consuetudine non facile citi minib. notadæ.

Arg. cõtra sententiam auctoris

OTO
ure
pibus
DIII
13

ARTICVLVS IIII.

Virum prescriptio dominium in possessorem transferat.

calletur pro se loqui non potest amplio-
rem quoque numerum requirit, praecipue
ubi testamenta, aut non sunt subscripta, aut
sunt oclata, nam in apertis ius naturae ser-
uatur trium testium cum tabellione. Igitur
illic pontifex sumus non est credendus
leges eiusmodi abrogasse, quia non habet
auctoritatem in leges principum nisi qua-
tenus sunt contra ius diuinum, ut ipse Pa-
pa fatetur, can. cum ad verum & cano duo
sunt. 96. distin. neque abrogationis verbo
illic videtur neque talis abrogatio recepta
vquam a principibus fuit. Igitur licet
alijs praeterea duobus modis, gloffa illic re-
xtu interpretetur, satis sit nobis altero duo-
rum modorum respondere, scilicet aut quod
id restringendum est ad pia legata ut ex-
plicatur cap. statim proximo relatum quae
quidem legata minorem exigunt solemnita-
tem. Vel forte melius quod cum episco-
patus Hostiensis esset in territorio ecclesiae
potuit Papa precipere, ut non seruari-
entur leges ciuiles. Nam profecto neque in pijs
causis vbiq; admittitur iure legatum il-
legitimi testamenti, tamen heredes de ho-
nestate illa doceat implere.

Alię so-
lutiones
e cum ef-
ses.

Ad pri-
mū prin-
cipale in
principio
cōclusio-
nis.

Ad 3.

Argumenta autem in capite questionis
obiecta nullius sunt ponderis. Respondetur
enim ad primum finem legis duplici et
cessare posse, scilicet aut generaliter in re-
publica aut in particulari casu, & quando
cessat primo modo, cessat lex, quando ve-
ro non nisi in particulari, non cessat, ut la-
te expositum est. Quod autem Adrianus
subdit de correptione fraternae, nulla simi-
litudine pugnat. Praeceptum namque cor-
reptionis fraternae non habet pro fine cō-
mune bonum, sed particularem emenda-
tionem fratris, & ideo quando ille cessat,
superuacanea esset correptio. Finis autem
legum aauulatum illegitimos contra-
ctus, est bonum commune, quod nunquam
cessat. Item praecceptum correptionis fra-
ternae, est affirmatiuum, quod non obligat
nisi quando & vbi oportet, leges autem il-
le sunt generales. Ad tertium demum re-
spondetur, nullum esse inconueniens, ut
quis citra suam culpam & negligentiam
ob fortuitum euentum cohibeatur de suis
bonis disponere, ut pax iura sit in republi-
ca. Leges namque non valent singularia
cuncta cauere.

EXpediimus membrum prius publice
auctoritatis, quae cohibere potest legi-
timum dominium, ne sua bona pro suo li-
bito dispendat. Sequitur ergo secundum,
quod est ad auferendum quoque ciuibus
eadem ipsa bona. Et peculiariter id di-
spuabimus in prescriptio, de qua qua-
ritur utrum prescriptio dominium ab in-
uito domino auferat, & conferat possesso-
ri? Et arguitur de more a parte negativa.
Respublica, nisi quando ipsa indigerit ne-
minem ciuium expoliare potest inuitum
sua substantia, praeterquam ratione delicti,
vsu autem venire potest ut abiq; vlla pro-
sus domini culpa aut negligentia quispiam
triginta quadragintaque annis possideat
alienum, ergo tunc nulla est causa cui
eiusmodi possessor dominium acquirat.
Secundo. Si prescriptio tanta polleret, vi-
sequeretur ut possessor male fidei pretri-
beret. Nam si causa legis fuit dominium
ob negligentiam punire, non est dignus
minori poena, dum possessor mala fide pos-
sideret, quam dum possidet bona. Tertio ar-
guitur. Si mala fides intra tempus prescrip-
tionis ad restitutionem obligat, sequitur op-
etiam quando possessor dubitat an res qua
possidet, sit aliena, ius prescriptionis in pe-
diatur. Consequens tamen videtur esse cō-
tra August. 14. quest. vnica, cano si viro,
vbi ait, Tandiu quenque possessorem bo-
ne fidei rectissime dici, quandiu se posside-
re ignorat alienum. In contrarium autem
est auctoritas Gelasij 16. quest. 3. cap. Pre-
sulum, & can. quicunque can. placuit qui
bus decernit prescriptionem triginta anno-
rum, etiam inter episcopos & ecclesias vim
obtinere.

Secunda pars humane potestatis, qua
princeps reipublice tam ecclesiasticae, quam
ciuilis potest ab inuitis tum bona sua au-
ferre, tum etiam in aliorum transferre do-
minium. Primum ratione subueniendi rei-
publice, ut art. 1. dictum est, vim suam exer-
cere potest, nempe ut dum ei opus est ci-
uium subsidio, eos ad contributionem cogat,
quoniam sumus, ut ait Paul. ad Roma.
12. membra vnius corporis, & ideo tenemur

mur succurrere corpori nostro. Secundo præterea ratione delicti potest malefactoris bonis suis multare. Etenim quod per quodeunque peccatum mortale ipso facto delictor suis sit priuatus bonis, iam supra tanquam hæreticum reiectum est.

De alijs autem modis, quibus princeps hac fungitur potestate, nihil ad præsentem locum, solum enim de præscriptione nobis est quæstio. Igitur præscriptio nomen iuris est, idem nimirum significans, quod per possessionem præscriptio a lege tempore protrahitur, dominium reiacquirit. Et quamuis non solum inter Doctores, verum & quandoque in iuris contextu explanationis gratia distingui consuecat inter præscriptionem, & vſucapionem, quod præscriptio sit rerum immobilium, vſucapio vero mobilium, tamen crebro etiam iura ambabus promiscue videntur vocibus. Vſucapere enim nihil aliud est, quam in vſu vendicare. hoc est per vſum legitimo tempore continuatum rei dominium acquirere, vt legitur ff. de vſucap. l. vſucapio. idque ipsum est præscribere, loquendum autem est, vt plures, & sententium, vt pauci, & ideo non est, cur non eodem viamur distinctione. Itaque vſucapio duobus modis differt a præscriptione, scilicet, & ratione materia, vt modo dicemus, & ratione temporis, vt dicere pergitur. Igitur quoniam hic tantum de foro conscientia disputamus, supponamus tam Imperatorum, quam Pontificum leges.

Quæstio triennale fit vſucapio. præscriptio vero altera est longi temporis, altera vero longissimi. Præscriptio longi temporis per decennium inter præsentem, & per 20. annos fit inter absentes, vt eod. Inſtit. subſequitur, & ead. l. C. & C. de præscript. longi tempor. l. mala fidei. Ratio enim postulat, vt præsentium negligentia, nempe, qui in eadem provincia, vel in eadem vrbe commorantur, breuiori tempore puniantur, quam absentium, ad quos non tam cito penetrare potuit rerum notitia. Præscriptio autem longissimi temporis est triginta annorum inter præsentem, & quadraginta inter absentes, quæ in rebus Ecclesiasticis est necessaria. De qua ideo præscriptio plura extant, cap. 16. quæst. 3. Et licitata, quas actiones. hæc omnia distin-

guuntur, scilicet quæ decennalis, & vicennalis præscriptio in secularibus sufficiat, triennalis autem, & quadragenalis competat religiosis rebus. Vſucapio vero triennio fiat, inter præsentem, aut quadriennio inter absentes. Atque hoc proprie loco vſucapio a præscriptione distinguitur. Romana vero Ecclesia, vt illic subiungitur, gaudere debet tempore centum annorum, itaque contra illam breuius non præscribitur.

Quocirca etsi Imperator præcedenti lege, vt inter omnibus Ecclesijs hoc tempus centum annorum indulisset, modo tamen sola Ecclesia Romana illa gaudet, iuxta tenorem eiusdem authentici, quas actiones, vt habetur 16. quæstio. 3. cap. nemo. His ergo prænotatis quæstio nostra est, an in conscientia qui præscriptis temporibus rem possedit, quamuis postea rescuerit ea esse alienam, tunc illam possideat? De qua re tres sunt diuersæ opiniones duæ nimirum extremæ, quarum altera tenet, quod tempus est iudicandum secundum leges concedentes præscriptionem cum mala fide. Et hæc est glo. cap. fin. de præscriptionibus. Altera vero, quod quamuis bona fide toto tempore legis quis rem possideat, nihilominus quouiscunque rescuerit eam esse alienam, etsi in foro exteriori res sibi possessa adiudicetur: tamen in conscientia nunquam est totus quousque eam restituat. Et hæc est summa Rosellæ, in verbo, præscriptio. Inter has ergo nos media via incidentes, duabus conclusionibus ad quoniam respondemus. Prior est: Nemo beneficio humana legis sana conscientia præscribit, nisi toto præscriptionis temporis bona fide possideat. Conclusio est expresse asserta in illa regula Juris, Possessor male fidei non præscribit. Est autem recolendum, secundum ciuiles leges olim possessoribus et male fidei rem possessam fuisse adiudicari solitam, vt Gratianus ad notauit. 16. q. 3. cano. dilectio. §. potest. Et expresse habetur cap. vigilanti. de præscriptio. vbi refertur Ephelinum legislatorem propter vitandam miserorum segnitiem, & longi temporis errorem, & confusionem, primum omnium tricenariam, vel quadragenariam præscriptionem lege sanxisse. Alexand. vero Tertius, eodem capitulo, easdem leges, vel confutat, vel saltem moderatur, quantum ad hoc quod possessoribus mala fidei non faueant, eandemque reuocationem, seu moderationem Innocentius

cum nõ heãt nisi quadragenalis præscriptio.

Contra Ecclesiã Romanã nõ præscribitur nisi centum annis.

Opiniones duæ extremæ.

Prior conclusio.

Olim possessor male fidei præscribat secundum leges.

OTO
vire
pibus
DIE
13

Corrigitur ius antiquum
 Quis possessor male fidei.
 Tunc Tertius in Concilio Lateranen-
 simaui eodem tit cap. fin. Et ratione probatur,
 Possessor male fidei dicitur ille, qui
 conscius est, aut dubius rem, quam possidet,
 non esse suam. Accipitur enim hic fides
 pro conscientia, secundum illud Pauli,
 Quod non est ex fide, id est conscientia
 concors, peccatum est. Qui autem contra
 conscientiam rem alienam possidet in peccato
 perdurat, & qui addubitat, seruari tenetur
 veritatem, peccatum autem nemini suffragatur,
 ergo eiusmodi possessori nullum patrocinatur civile ius. Atque hæc
 rationem huius conclusionis assignat eodem
 capite Innocent. Quare glossa que dicit non
 credere Papam potuisse leges illas reuocare,
 nullius profecto est probabilitatis. Nam
 etsi potestas Imperialis distinetur a Pontificia,
 neque sit (velli aiunt, quos supra refellimus)
 simpliciter, & absolute illi per omnia subdita,
 tamen quia quantum ad animarum regimen
 spiritualis temporalis diuinitus est prelata,
 potest leges civiles delictorum fauores de
 medio tollere, qualis certe est, que possessoribus
 male fidei fauere. At quores patenior fiat,
 vel glossa illa vult leges civiles possessoribus
 male fidei in conscientia tradere rem possellam.
 Et iste esset intolerabilis error, est enim
 contra naturam quod latro, aut qui mutuum
 accepit, propterea quod decem, aut viginti
 annos in mora sit soluendi, dominium acquirat.
 Aut vult id tantum, vt sentire uideatur, & S. Thom. quolib. 2.
 art. 25. interpretari, quod negligenti domino
 post illud tempus non detur petendi ratio,
 quemadmodum decepto citra dimidium
 iusti pretij denegatur in iudicio actio, licet
 aliter teneatur in conscientia excessum iustitiae
 restituere. Sed neque hic sensus ulli est
 equitati consonus, quoniam in emptionibus
 & uenditionibus presumpcio legis est,
 quod cum pretia rerum non sint ita plane
 omnibus comperta, possit quis ignoranter,
 & bona fide sequial eio preio rem uendere
 ultra iustum, & ideo denegatur alteri actio
 ad rescindendas lites. Quod autem nefarius
 latro, aut usurarius, aut qui mutuum accepit
 per manifestum, diuturnum que peccatum
 ius acquirit, ut legum beneficio protegatur,
 ne cogatur solvere, nulla fert ratio,
 etiam si alterius negligencia id committetur.
 Posterior conclusio. Possessor bonæ fidei
 elapso legitimo tempore, tuta conscientia rem
 propriam possidet, quoniam lex civilis dominum
 ipsum re vera constituit. At, ne per ignota
 vltius progrediamur, explicare congruit,
 quamquam sint ad bonam fidem requisita
 quæta esse quatuor. Primum omnium requiritur
 substantia ipsa fidei, hoc est scientia, vel
 credulitas, quod res sit tua. Vbi enim
 fundamentum hoc non adest, tota præcipionis
 machina labat. Secundo requiritur possessio.
 Nam vt habet regula in iustitie possessione non
 præscribitur, neque via capimur, v. ff. de
 vltimo capio. Inne possidet. Quapropter
 eum ius spirituale laici non competit, licet
 laicus ius aliter possidat, te exigendi
 decimas quadraginta vel quinquaginta
 annis, nunquam præscribitur, quia non
 est possessionis capax, neque res illa est
 præscriptibilis. Potest inquam decimas
 recipere ex concessione, non tamen
 quod penes ipsum sit ius exigendi, hoc
 est imperandi eorum solutionem. Tamen
 neque seruus, neque Mendicantium
 religiosus possidere potest, atque adeo ne
 que præscribere. Tertio deponitur
 ius, vel naturalis, vel iure legitimus, vel
 præsumptus. Quia ratione iuris, &
 iustitiae nullo tempore præscribitur, quia
 vltimo deponitur, quia vltimo deponitur
 det sine titulo per vim. Eadem ratio
 neque mutuarius. Nam licet titulo mutuationis
 acquisuerit dominium, illo tamen pacto,
 vt redderet. Si autem latrone vel filio
 bona fide hæreditatem paternam adidit,
 nimirum credens bona ille legitime
 fuisse acquisita, & toto tempore præscriptio
 nis illa fide possidet, transacto illo
 quamuis innotescat, fuisse aliena, tunc
 manebit in conscientia. Et parimodo,
 qui a latrone bona fide rem alienam
 emi, vt habet v. ff. de vltimo capio. Ista
 autem licet ille titulus non sit vere naturalis,
 est tamen legitime præsumptus. Eadem ratio
 in calce superioris libri diximus, quod
 tenentia iniqua nemini in conscientia
 tenentiam mala fide rem acquisiuit, nec
 pequa quando lata fuit, tenebat esse in
 istam, nullo tempore præscribat. Nam per
 inde recipitur latro, si autem arbitrarie
 se iustam, possidere cepit, sed tamen in
 tempus præscriptiois in notitiam sibi
 venit tenentiam fuisse iniquam, teneat
 restituere. Attamen vbi legitimum tempus
 præscri-

mo tempore, tuta conscientia rem
 propriam possidet, quoniam lex civilis dominum
 ipsum re vera constituit. At, ne per ignota
 vltius progrediamur, explicare congruit,
 quamquam sint ad bonam fidem requisita
 quæta esse quatuor. Primum omnium requiritur
 substantia ipsa fidei, hoc est scientia, vel
 credulitas, quod res sit tua. Vbi enim
 fundamentum hoc non adest, tota præcipionis
 machina labat. Secundo requiritur possessio.
 Nam vt habet regula in iustitie possessione non
 præscribitur, neque via capimur, v. ff. de
 vltimo capio. Inne possidet. Quapropter
 eum ius spirituale laici non competit, licet
 laicus ius aliter possidat, te exigendi
 decimas quadraginta vel quinquaginta
 annis, nunquam præscribitur, quia non
 est possessionis capax, neque res illa est
 præscriptibilis. Potest inquam decimas
 recipere ex concessione, non tamen
 quod penes ipsum sit ius exigendi, hoc
 est imperandi eorum solutionem. Tamen
 neque seruus, neque Mendicantium
 religiosus possidere potest, atque adeo ne
 que præscribere. Tertio deponitur
 ius, vel naturalis, vel iure legitimus, vel
 præsumptus. Quia ratione iuris, &
 iustitiae nullo tempore præscribitur, quia
 vltimo deponitur, quia vltimo deponitur
 det sine titulo per vim. Eadem ratio
 neque mutuarius. Nam licet titulo mutuationis
 acquisuerit dominium, illo tamen pacto,
 vt redderet. Si autem latrone vel filio
 bona fide hæreditatem paternam adidit,
 nimirum credens bona ille legitime
 fuisse acquisita, & toto tempore præscriptio
 nis illa fide possidet, transacto illo
 quamuis innotescat, fuisse aliena, tunc
 manebit in conscientia. Et parimodo,
 qui a latrone bona fide rem alienam
 emi, vt habet v. ff. de vltimo capio. Ista
 autem licet ille titulus non sit vere naturalis,
 est tamen legitime præsumptus. Eadem ratio
 in calce superioris libri diximus, quod
 tenentia iniqua nemini in conscientia
 tenentiam mala fide rem acquisiuit, nec
 pequa quando lata fuit, tenebat esse in
 istam, nullo tempore præscribat. Nam per
 inde recipitur latro, si autem arbitrarie
 se iustam, possidere cepit, sed tamen in
 tempus præscriptiois in notitiam sibi
 venit tenentiam fuisse iniquam, teneat
 restituere. Attamen vbi legitimum tempus
 præscri-

præscriptionis transferit, licet postea id no-
uerit, non tenetur. Nam postquam legiti-
mo titulo, hoc est lege præsumpto, rem bo-
na fide possedit, factus est eius dominus.
Quarto requiritur eandem bonam fidem
toto tempore absque interruptione conti-
nuari, vt expresse habetur cap. fin. de præ-
scriptio. Nam si interrupta fuerit, nempe
quia dominus petijt, aut alia uia, tunc tem-
pora in interrupta non censentur vnum
legitimum constituere. An vero qui de re
illa quam possidet, ambigit, sine sua præ-
scribat, quia longiusculæ est disputatio,
post conclusis demonstrationem adiū-
giunt. Reuertamur ergo his suppositis ad
secundam conclusionem, quam vt dice-
bam, Summa Rosella si impliciter negat in
verbo, præscriptio, & vt Syluest. eodem
verbo. §. 3. refert Anton. quoque de Butr.
in cap. vigilanti, quia credere nequeunt,
leges vero dominum legitimas dominos
præuare posse, eo quod in leui sint negligē-
tia culpa, esset enim vt arbitrantur, contra
ius naturæ, sed tantum denegat eis petiti-
onis actio. Et aiunt isto more suo hanc esse
opinionem Theologorum quos tamen si
vidissent secus pronuntiaissent, cum D. Th.
quolib. 1. 1. art. 2. c. & Scotus 4. distin. 15. &
omnes conclusionem à nobis assertam me-
ritissimo teneant Adria. autem eo modo
procedit, quo superiori articulo, nempe, qd
vbi negligentia veri domini ad culpā per-
tingit mortalem, tunc qui præscripsit iustus
est in conscientia, etiam si postea intellexit
rem esse alienam. Cui quidem iuri il-
lud imponit fundamentum quod Impera-
tor est dominus orbis & ideo potest domi-
nium ab vno in alterum transferre. At ta-
men si ille non fuit mortaliter negligens,
tunc licet in foro exteriori res præscriben-
ti ad iudicetur tenetur tamen in conscien-
tia restituere. Ratio eius est illud suū axi-
oma perperam intellectum, Cessante causa
legis, cessat subinde eius vinculum. Cum
ergo lex præscriptionis in culpa negligē-
tis rem suam fuerit condita, illa cessante,
cessa præscriptionis causa. His verum ta-
men non obstantibus absolute asseritur cō-
clusio, quod qui bona fide præscripserit si-
ue dominus negligens fuerint, siue secus,
iustus manet in conscientia quamuis tran-
sacto præscriptionis tempore, rescuerit alie-
num esse, quod possidet. Conclusio proba-
tur non solum auctoritate D. Tho. & Sco-

ti, & Theologorum, vt modo dicebamus
verum & sacrorum Canonum Gelasij, &
concilij Toletani 16. quæst. 3. & Augustin.
loco citato, can. si viro 14. quæst. vnica, &
& de præscriptio can. sanctorum & multis
alijs. Et quod dictæ leges non solum ap-
probentur a Pontificibus in foro exteriori,
sed etiam conscientia, solidissimum sumit-
ur argumentum ex cap. vigilanti, & capit.
final. de præscriptio. Nam postquam illic
consulitissimi Pontifices præscriptionem
duntaxat malæ fidei irritauerint a contra-
rio sensu illam confirmant quæ bona fide
subnirunt. Sed quoad rationes descendamus,
nulla est illa Adr. nempe quod Imperator
sit dominus orbis, tum quod illud fal-
sum est, vt supra demonstrauimus, tum
quod etiam si dominus esset regnorum or-
bis, non tamen rerum habet dominium,
vt pro suo libro possit res alienas usurpare.
Quod supra quoque ostensum est.
Præterea, quia non solum Imperator ve-
rum & reges & inferiores principes pos-
sunt facere leges de translatione domini-
orum etiam si non sint rerum domini.

Ratio ergo est quam artic. 1. declarauimus,
nempe quod reipublicæ princeps, tã-
quam pacis custos vt potest criminosos
suis bonis multare ita & ab ipsis iniurijs
pro bono pacis suorum dominia in alios
traducere, idque lege, vt supra diximus in
foro poli cogente atque adeo possidentis
conscientiam pacante. Alioqui, vt supra
arguebamus, si conscientiam possidentis
eiusmodi leges non inquietarent tum
frustraneæ essent, tum etiam iniquæ, quan-
doquidem ei rem adiudicarent qui tamen
eam iusta conscientia possidere, nequiret,
eidemque per sententiam, quæ non ex fal-
sa præsumptione, sed ex certa conscientia pro-
cederet. Isti enim talem principibus ne-
gantes in conscientia facultatem, tanti fa-
ciunt hæc bona exteriora, vt arbitrentur
esse eorum supremum reipublicæ finem, cum
tamen nos Christus tantopere contra ad-
monitos curauerit, vt ad redimendum
tempus contententibus nobiscum de tunica
relinqueremus & pallium. Hæc quip-
pe sancta mediatio iniquis legislatori-
bus alius in corde incidebat quam iudi-
cibus modo, & ideo huiusmodi condide-
runt præscriptionis leges hinc ergo gra-
dum aduersus Adrianum faciamus. Qua-
tuor enim inter alia, argumentis eius
opinio

Respon-
detur.
Adrian.

Opinio
Adrian.

Sola au-
dientia.

OTO
VIRE
DIBUS
DIE
13

quatuor
arg. con-
futaror
for. c. r. i. a
Adria.

opinio confutatur, hæc scilicet quod si do-
minus non fuit mortaliter negligens do-
minium non amittit. Primum quod in
iure nulla eiusmodi legitur exceptio, quam
tamen sancti Pontifices conscientiarum
consultores non prætermisissent: Secun-
dam quod etsi vulgo non alia præscriptio-
nis causa circumteratur, quam culpabilis
domini negligentia si iura tamen, & ratio-
nes consulat, non hæc est potissima, sed
certe bonum publicum, ut scilicet certa sint
dominia, & error longi temporis tollatur,
& tranquilla sit rerum possessio. Audi legem
primam ff. de usufructu. Nono publico
introducitur est usufructus, ne scilicet quorum-
dam rerum diu & fere semper incerta do-
minia essent, cum sufficeret dominis ad in-
quirenda res suas statuti temporis spatii.
Et cap. vigilanti. de præscript. Ephesinus
inquit legislator, solum propter vitandam
miserorum segnitiam & longi temporis
errorem & confusionem, primus tricen-
nari, & quadragesimali præscriptioni vigo-
rem legis imposuit, non ergo lex punitiva
fuit alieni culpe, sed consultiva communis
boni. A que a deo non ille, sed hic fuit po-
tissimus finis: Quapropter illo cessante ni-
hilominus lex præscriptionis iustitiam in
conscientia. Tertio in corroboracione hu-
ius arguitur. Si culpa domini finis fuisset
legis, profecto vel iniustus fuisset vel quam
rarissime suum assequeretur effectum. Nam
culpa negligentis bona sua per quam ra-
rissime (quo isti non aduertunt) est pec-
catum mortale. Enimvero prodigalitas,
ut omnibus in confesso est, genere suo non
est mortale. Ob idque neque qui sua bona
negligit, mortaliter unquam peccat, ni-
si accidente, nempe in casu grauis ne-
cessitatis familie aut pauperum quos sibi
alere incumbit, ergo propter illam culpam
tato contingeret præscriptionis iustitia, non
ergo illa fuit causa. Quarto denique ut su-
perius arguebamus, etsi ille fuisset finis ni-
hilominus illo in euentu particulari cessan-
te, non subinde legis vigor extinguitur, sed
si in communi cesset. Est ergo tutus in con-
scientia, qui legitime præscribit, etiam si
postea illi innotuerit, rem possidere que
fuit aliena. Superest ergo tandem id exa-
minare quo supra in line reliquimus. Di-
ximus enim ad bonam fidem exigi, ut ne-
que possessor dubitet rem esse suam, sed
id certe credat alias possessor esset male-

fidei. Enimvero glo. cap. fin. c. de præscrip-
tione, aliter sentit, nempe quod dubians, etiam
si iustam habeat dubitandi causam, nihilominus
est in bona fide. Et citat pro se. §. bonæ fidei. l. qui scit. ff. de viuris. Eo-
demque vergit. Panormitanus quod ait ad-
liter am probari. ex cap. si virgo, supra cita-
to. 1. 4. questio. vnica, ubi ait Augustinus. tan-
diu bonæ fidei possessorem rectissime quæ-
ram dici, quamdiu possidere se ignorat
alienum, cum vero sciuerit, tunc esse male
fidei. Qui enim dubitat, ut censet Pa-
normita. ignorat. Et arguitur præterea in
favorem huius opinionis. Qui dubitat rem
quam possidet, esse suam potest illa in bona
conscientia in iudicio defendere, donec a
se euincatur, hoc est, iudicio subtraharur,
manet ergo semper in bona fide. At vero
absque dubio contrariam sententiam cre-
diderim, nempe quod tempus quo, quis
non quidem tenui scrupulo, sed probabili
conjectura dubitat rem esse suam, non an-
numeratur præscriptioni, immo tempus
eius legitimum interruptit. Et ratio est,
quod iam habet conscientie vulnus, atque
adeo fides eius non est bona: nam bona
idem est quod sana, & quieta, atque adeo
ille iam non ignorat rem esse alienam, ut
vult August. quod re vera Panormita. ut
probe Adria. in 4. in questione de præscrip-
tione ait, non attentè animaduertit, quia
non erat Dialecticus. Ignorantia enim al-
tera est puræ negationis, id est carentia
scientia, que stat cum dubio, altera vero
præter dispositionis, que est contrarium
iudicium. Augustin. ergo non loquitur de
hac posteriori, ut putat Panormita. sed de
priori. Haud inquam vult possessorem in
bona fide manere quamdiu ignorat, hoc est
quamdiu non certe iudicat, aut opinatur
rem esse alienam, sed quamdiu ignorat, id
est, nullam habet, vel probabiliter, vel con-
iecturam, sed certo credit esse suam. Id enim
sonat bona fides, id est ille conscientia
Neque illud §. citatum. ff. de viur. contrarium
insinuat. Illic enim tñ habetur, p. si quis
fundum bona fide ab usufructu emittit, sed ante-
quam fructus perciperet agnouerit esse alie-
num, hoc est probabiles habuerit coniectu-
ras, pot quidem fructus percipere quoad
fundus euictus sit, hoc est publico iudicio
sublatas. Non autem haberur quod illa con-
scientia tempus præscriptionis legitime co-
tinuet. Ad rationem autem quam nos adie-
cimus

cimus Adrianus responder, nemini esse li-
 citum rem illam possidere, quam dubitat
 esse suam, nisi quantum temporis sibi con-
 ceditur ad inquirendam veritatem. Quin
 vero subdit paulo inferius regulam, vi-
 delicet, quod sicut iniuste quis capit rem,
 de qua dubitat, an sit sua, ita & iniuste te-
 net, & possidet. At vero profecto regu-
 la hæc in primis falsa est, totique iuri ad-
 versa. Enimvero cum melior sit possiden-
 tis conditio, non tanta scientia requiritur
 ad retinendum id, quod possides, quan-
 ta ad capiendum privata auctoritate id,
 quod non possides. Et ideo sub dubio tu-
 ri possum quam habeo possessionem rei,
 quam sub eodem dubio non possem ab
 alio suscipere. Quando ergo rem habeo,
 de qua dubito, hoc est sub formidine iu-
 dico esse alienam, si nemo ex me petat,
 explorare teneor veritatem, quam si asse-
 qui nequaquam possum, non ideo teneor
 totam dimittere, sed pro ratione dubij,
 vel cum illo dividere, quem dubito esse do-
 minum, vel pariter erogare in pauperes.
 Ratio ergo quare dubium tollit bonam fi-
 dem, non est quia sub illo non possum rem
 in iudicio defendere, vel illa uti, sed qua
 videmus, faucia tunc conscientia non
 mereur nomen bonæ fidei ad præscriben-
 dum. Post hæc autem non est silentio præ-
 tereunda opinio, quam Adria. ex his mo-
 do dictis sibi elicit, nempe vxori, qua hæ-
 sitat, an vir cui coniungitur verè, ac legiti-
 mè suus sit, non solum non licere officium
 debitum ab illo exigere, verum neque ipse
 exactum reddere. Et ad cap. dominus,
 de secundis nuptijs vbi præcipitur redde-
 re respondet id intelligendum esse in fo-
 ro exteriori, cogere enim habitare cum
 illo tamen ei non licet cum ipso se ample-
 xum maritali commiseri, perinde, ac si post
 elancularias nuptias, viuente priore vi-
 ro cogereur habitare cum secundo. Ra-
 tio vero eius eodem semper peccato de-
 linquit. Patet enim, quod sicut dubius
 de re sua, non potest illam possidere,
 ita & dubia illa non potest ad virum ac-
 cedere. Quæ profecto conclusio, sicuti &
 ratio falsissima est, & illi cap. dominus.
 planissime contraria. Illic enim non du-
 bitatur de foro exteriori, sed de conscientia.
 Ob idque discrimen interponitur in-
 ter debitum reddere, & postulare. Et ra-
 tio est plana. Nam maritus legitimam

habet possessionem vxoris, qua ideo non
 potest vxor eum expoliare per hoc, quod
 habeat dubium, quousque sic cetera, sicuti
 ego non possum surripere ab alio sua
 bona, per hoc, quod dubitem esse mea.
 Et ideo illa legitima possessio vxorem ex-
 cusat a fornicatione, dum debitum red-
 dit. Idque expressè habetur cap. laudabi-
 lem, ne lite pendens longeque apertius cap.
 inquisitione, de sentent. excommunicatio.
 a quibus profecto capitulis Adrianus in
 omne vertens latus nequaquam se extrica-
 re valet. Quod enim in cap. inquisitio-
 ni, de sedaneis conscientijs habeatur ser-
 mo, planè inde colligitur, quod sit tri-
 membris diuisio, nempe vt qui coniu-
 gum certus est coniugium non esse legiti-
 mum, potius sententiam excommunicatio-
 nis humiliter sublineat, quam vt red-
 dat, vel petat, qui vero leui temerariaque
 credulitate id credit, Confessario suo pa-
 rens, respuit scrupulo, & reddat, & petat.
 Qui vero probabili credulitate laborat,
 non reddat, sed petat. Hoc autem mihi
 profecto maiorem iniicit scrupulum, quod
 in illis capitulis, Dominus, & Inquisitio-
 ni. ille qui dubius est petere cohibetur. Ex
 quo statim fit consequens, vtroque hasi-
 tan. encurram posse debitum petere. Et ratio
 scrupuli mei est, quod si qui dubitat in-
 daganda veritati diligentiam adhibuerit
 sufficientem, neque tamen illam posset as-
 sequi, non est cur a ceatur a petendo, alias
 maneret absque sua culpa semper ligatus,
 vt neque præsentem coniuge vti posset, ne-
 que ad alterum transire, quod concessu
 durum esset. & ideo existimo dicta cap. sic
 intelligi, quod ille, qui probabiliter dubitat
 dum non facit diligentem inquisitionem,
 reddere quidem potest, sed non petere, quia
 est in mala fide, illa tamen facta, arbitror
 sub aliorum censura, posse etiam petere,
 qui iam est in bona fide. Nam tunc vanum
 est habere positivè assensum, virum illum
 non esse suum. Argumenta ergo omnia in
 assertis conclusionibus planè soluta sunt.
 Primi enim antecedens negatur, nempe non
 posse rem publicam quæquam nisi propter
 timen suis bonis priuare, imò potest pro-
 pter pacem. Et quantum ad secundum iam
 satis explicatum est quæadmodum posses-
 sor mala fidei non præscribat, & circa ter-
 tium pariter quæadmodum dubitatio bo-
 nam etiam fidem interrumpat.

QVÆ.

Impu- gnatur opinio Adria.

Ad argu- meta in prin cō- clusio- nis.

OTO
URE
DIBUS
DIII
13